

Pražská vysoká škola psychosociálních studií



## Kriminalita mladistvých

Bc. Jolana Dusilová

vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Koča

**Praha 2011**

**Prague college of psychosocial studies**

**Criminality of Youth**

Bc. Jolana Dusilová

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Jaroslav Kofa

**Praha 2011**

## Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že byla zpracována pouze a jen s využitím pramenů a literatury uvedené v seznamu.

V Praze dne 28. dubna 2011

## OBSAH:

<b>ÚVOD</b> .....	<b>6</b>
<b>TEORETICKÁ ČÁST</b> .....	<b>8</b>
<b>1 Vybrané druhy kriminality</b> .....	<b>8</b>
1.1 Majetková kriminalita.....	9
1.2 Násilná kriminalita.....	12
1.3 Ostatní kriminalita .....	19
<b>2 Specifické znaky kriminality mladistvých</b> .....	<b>25</b>
2.1 Specifika páčání provinění mladistvých.....	25
2.2 Osobnosti mladistvých pachatelů.....	26
<b>3 Etiologie kriminality mladistvých</b> .....	<b>31</b>
3.1 Vliv vrstevníků.....	32
3.2 Vliv médií .....	33
3.3 Vliv školy .....	35
3.4 Vliv rodiny .....	37
3.4.1 Genetické dispozice .....	38
3.4.2 Rodinné vazby .....	42

3.4.3	Komunikace v rodině.....	43
3.4.4	Rozpad rodiny.....	44
3.4.5	Rodinná výchova .....	45
<b>4</b>	<b>Práce s mladistvými delikventy a jejich rodiči.....</b>	<b>52</b>
	<b>PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>57</b>
	<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>69</b>
	<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>	<b>71</b>

# ÚVOD

V kriminologii, jakožto empirické vědě, snad neexistuje oblast, která by nebyla podrobně zkoumána ze všech možných hledisek. Také kriminalitě mladistvých již byl věnován nespočet publikací a výzkumů a její potlačování a zejména prevence je i jednou z klíčových oblastí státní politiky na úseku justice i bezpečnostních sborů. Pozornost prevenci kriminality mladistvých je samozřejmě věnována i na úseku sociální politiky a rodiny, která je základním stavebním kamenem společnosti. Ne náhodou byla v posledních letech otevřena otázka snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Důvodem je zejména snižující se věk prvopachatelnů, tedy osob, jež se dopouštějí protiprávního jednání poprvé ve svém životě a zároveň roste brutalita jimi páchaných činů. Vzhledem k tomu, že kriminalita mládeže je velice obsáhlou problematikou, zabývá se tato diplomová práce pouze nejčastějšími druhy kriminality páchané mladistvými. Stěžejní téma teoretické části práce je věnována vlivu rodiny na budoucí antisociální, resp. kriminální jednání mladistvého.

První kapitola se věnuje nejčastějším druhům kriminality páchaných mladistvými, kterými jsou majetková a násilná kriminalita, včetně výtržnictví a sprejerství. Text je doplněn o ukázky kriminálních případů i některé statistické údaje.

Druhá kapitola diplomové práce je zaměřena na specifické znaky provinění mladistvých, které velmi úzce souvisejí s jejich osobnostními rysy a hodnotovým systémem. Proto se u takto nevyzrálých jedinců setkáváme s nedokonalou přípravou vlastního trestného činu, devastací a brutalitou na místě samém.

Podstatná část této práce je věnována jednomu z nejvýznamnějších činitelů, který hraje zásadní roli při budoucím delikventním chování mladistvých, tedy rodině. Dědičnost, vztahy v rodině, výchova dítěte, rozvrácenost rodiny a další faktory mají podstatný až rozhodující vliv na celkový rozvoj jedince. Téma vlivu rodiny je podrobně rozpracováno ve třetí kapitole této diplomové práce.

V závěru teoretické části jsou zmíněny možnosti práce s mladistvými delikventy a jeho rodinou, jako je např. přijetí nového zákona, který se zabývá odpovědností mládeže za protiprávní činy a soudnictvím ve věcech mládeže, dále programy probační a mediační služby, psychoterapeutické služby a další.

V praktické části diplomové práce jsou uvedeny dvě podrobné případové práce, kde vliv na jednání mladistvých měla rodina, jež neplnila svou výchovnou funkci. Praktická část je doplněna o statistiku trestných činů spáchaných mladistvými delikventy v hlavním městě Praze.

*Motto: „Čím je vážnější problém kriminality, tím důležitější je, abychom o něm uvažovali chladně a racionálně. Stává-li se zločin skutečnou hrozbou, nemůžeme si dovolit luxus popouštět uzdu svým subjektivním pocitům.“*

*Howard Jones*

*anglický kriminolog*

## TEORETICKÁ ČÁST

### 1 Vybrané druhy kriminality

**Kriminalita** (z lat. criminalis = zločinný) je takové nezákonné chování, které je vymezeno v trestním zákoně a je vzhledem ke své nebezpečnosti považováno za trestný čin. *„Kriminalitou rozumíme souhrn sociálně podmíněných aktivit, které mají relativně četný výskyt, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou prohlášeny platným zákonodárstvím za trestné činy, respektive přečiny. Kriminalita mladistvých bývá také označována v některých oborech, například v psychiatrii a ve speciální pedagogice, termínem „juvenilní delikvence“.“<sup>1</sup>*

Je třeba v úvodu čtenáře seznámit se změnou v oblasti sledování kriminality, kdy k 1.1.2010 vešel v účinnost nový zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, který nahradil zákon č. 140 z roku 1961, jenž přes mnohé novelizace nebyl moderní právní úpravou.

---

<sup>1</sup> JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1998, s. 104



Tento nový zákon zavedl dělení trestných činů na přečiny a zločiny (dále jen „trestné činy“). Dále je nezbytné zájemce o danou problematiku seznámit s metodou, podle které byly níže podrobně uvedené druhy kriminality vybírány.

Trestný čin je jakýkoli protiprávní čin, jenž je soudně trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně. Jako přečiny jsou označovány trestné činy spáchané z nedbalosti a dále úmyslné trestné činy, kde horní hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje pět let. U zločinů jde o všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny.

V České republice je několik systémů, které statisticky vyjadřují míru spáchaných trestných činů na území České republiky. Policejní statistiky rozeznávají osobu pachatele tzn. dítě, mladistvý, dospělý a dále druhy činů podle kategorií - majetková, násilná, mravnostní, hospodářská a ostatní trestná činnost. Pro soudní statistiky je základní jednotkou pachatel trestné činnosti podle stádia soudního řízení – osoby obžalované, souzené, odsouzené. V případě této diplomové práce jsou nejčastější příklady druhů trestných činů páchaných mladistvými vybrány v souladu s policejními statistikami, a to nejen vzhledem k tomu, že se toto členění jeví i pro širokou veřejnost přehlednější, ale i vzhledem k faktu, že příklady jednotlivých typů kriminality budou dokresleny policejními případy a statistickými údaji.

### ***1.1 Majetková kriminalita***

Majetková kriminalita zahrnuje všechny trestné činy proti majetku uvedené v trestním zákoníku v hlavě V a je nejčastěji

zastoupeným druhem kriminality páchané mladistvými. Tvoří přibližně 80% z celkové kriminality páchané mladistvými. Nejvíce zastoupenými činy jsou krádeže prosté (např. krádeže peněženek z kabelek, krádeže v obchodech, krádeže motorových vozidel...) a krádeže vloupáním (do automobilů, bytů, prodejen, chat, kiosků...). Ostatní majetková kriminalita jako jsou podvody a neoprávněné užívání cizí věci, včetně motorových vozidel atd., tvoří pak již nepatrnou část tohoto druhu kriminality. Je tomu tak proto, že majetková kriminalita se jako zdroj finančních prostředků mladistvým „velmi osvědčila“.

graf. č. 1



Konkrétní trestný čin krádeže je buď spojen s určitým předmětem zájmu a jedná se většinou o **příležitostné krádeže**. Tyto krádeže nejsou předem promyšlené, mladistvý odcizí věc impulsivně (např. uvidí předmět, po kterém touží). Dalším druhem jsou **krádeže předem promyšlené**, které bývají důsledkem poruch či problémů v socializaci dítěte nebo mladistvého. U **opakovaných krádeží** je již patrná jistá náročnost způsobu páchaní a také určitý stupeň organizovanosti při páchaní majetkové kriminality. Lze se domnívat, že mladistvým jde při páchaní provinění kromě vědomých motivů i o skrytou potřebu sebeprosazení, imponování ve skupině, sebezpředmětnění a tato psychologická potřeba je při tomto trestném jednání mnohdy dominující.<sup>2</sup>

Nejvíce zastoupenou kategorií mezi krádežemi prostými u mladistvých jsou krádeže dopravních prostředků, a to jak motorových vozidel, tak také jízdních kol. Typickým jevem moderní doby jsou krádeže mobilních telefonů, někdy i za použití fyzického násilí. Nemalé procento tvoří i krádeže peněz, cenností, ale i odcizování barevných kovů a dalších druhotných surovin, které je možné zpeněžit prodejem.

Masivní zastoupení mají i trestné činy krádeže vloupáním, které se od krádeží prostých liší tím, že pachatel musí překonat násilím nějakou překážku. Jedná se především o krádeže věcí z vozidel, které se nalézají uvnitř (např. autorádia, odložené věci, součástky z vozidel...).

Majetková činnost je spojena především s výskytem určité skupiny obyvatelstva – historické centrum města, panelová sídliště,

---

<sup>2</sup> VEČERKA, K. et al., *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 2004,

staveniště, kde působí více kriminogenních faktorů. Je zde lehce přístupný majetek, nezajištěná auta, vysoká hotovost, nepozorní zahraniční turisté, atd.

*Mladiství F.F., V.V. a M.M. vnikli do otevřeného motorového osobního vozidla tov. zn. Mitsubishi Colt, červené barvy, tím, že rozbili okno pátých dveří a vzniklým otvorem odcizili autorádio, zesilovač, pracovní svítilnu, žárovky do vozidla, šroubovák a štípací kleště.*

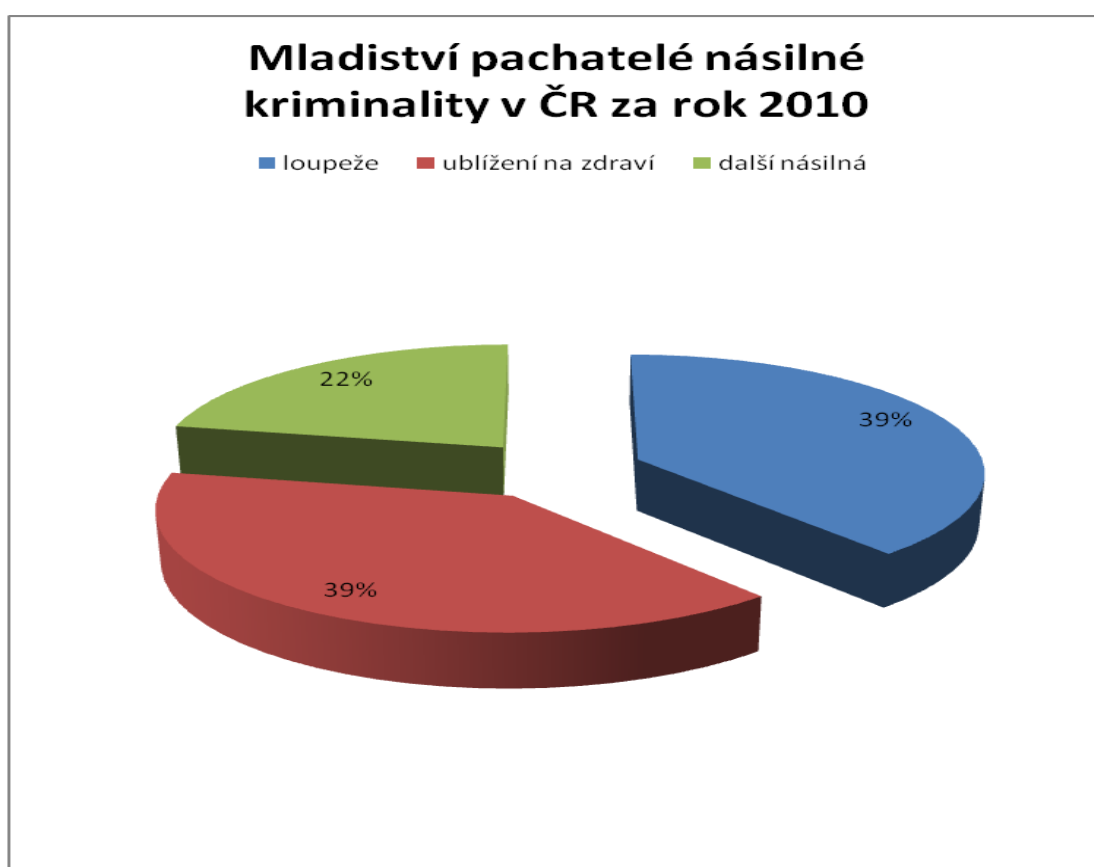
Na základě mého studia kriminálních případů se jako nejčastější příčina páchaní této činnosti ukázala skutečnost, že krádeže byly páhány z příležitostné pohnutky (např. z nudy), dále často k jednání pachatele vedla snaha momentální nutnosti uspokojit nějakou vlastní potřebu. U struktury rodiny byla, na rozdíl např. od násilné trestné činnosti, zaznamenána změna, kdy v posledních letech tuto trestnou činnost nemají na svědomí pouze pachatelé z rodin s nižším socioekonomickým statusem, ale stále častěji se tohoto trestného činu dopouštějí i pachatelé z rodin, které jsou průměrně až nadprůměrně ekonomicky zajištěny. Vliv na tento vývoj má zejména nedostatečná rodinná péče a výchova, protože zejména v dnešní době jsou rodiče čím dál častěji plně vytíženi prací, budováním vlastní kariéry a zájem o dítě jde stranou.

## ***1.2 Násilná kriminalita***

Násilná kriminalita je páchána nejen mladistvými, ale dokonce i dětmi a rostoucí podíl dětí a mladistvých jako pachatelů

násilné kriminality je již delší dobu znepokojující. Např. v roce 2010 se dopustilo činu jinak trestného na úseku násilné kriminality 396 nezletilců (děti do 15 let). Mladistvých, tedy osob mezi 15 – 17 lety bylo 743. Nejvíce zastoupeným trestným činem byla loupež, za rok 2010 bylo stíháno 287 mladistvých. Dalším nejčastějším trestným činem v této kategorii bylo úmyslné ublížení na zdraví. Tohoto trestného činu se dopustilo 293 mladistvých za stejné období.

graf. č. 2



Většinu násilných činů páchají muži. Je třeba si uvědomit, že násilná kriminalita se radikálně liší od převažující majetkové kriminality a to jednak motivací, tak osobnostním charakterem delikventa. Násilné činy v sobě zahrnují jak pohružky fyzického

násilí, tak i násilí v přímé podobě. Nejzávažnější formou takového jednání může být vražda. Mohli bychom říci, že násilný čin je páchan jako projev neúcty k životu a zdraví ostatních osob. Násilné činy mladistvých jsou mimořádně závažnou skutečností a je jim třeba věnovat náležitou pozornost jak ze strany orgánů činných v trestním řízení, tak i dalšími subjekty včetně školy a rodiny. U této delikvence se často mísí faktory typické pro poruchy chování v dětském věku s rysy typickými pro dospělou kriminalitu.

Chmelík ve své příručce pro kriminalisty uvádí, že *„násilná trestná činnost, pokud je spáchán mladistvým pachatelem, bývá doprovázena vysokým stupněm brutality. Ve struktuře pachatelů je evidentní snižování věkové hranice tak, že násilnou trestnou činnost páchají i osoby mladší 15 let. Dalšími charakteristickými znaky páchání násilné tr. činnosti mládeží jsou vliv alkoholu, skupinové páchání (jen výjimečně se násilných činů dopouštějí mladiství osamoceně), anonymita party (uvedený znak je typický zejména pro tr. čin rvačky). Pro brutalitu mládeže je dále typické, že těmito projevy je obvykle kompenzován nedostatek fyzické síly.“*<sup>3</sup>

Je politování-hodné, že musím i v současné době dát autorovi za pravdu. Vzhledem k pracovnímu zařazení, kdy mám možnost seznámit se s případy násilných činů páchaných mladistvými, musím na tomto místě potvrdit slova specialistů v oboru, kteří zmiňují, že tato kriminalita bývá často doprovázena vysokým stupněm agresivity a brutality. Příkladem brutálního jednání je i následující případ:

---

<sup>3</sup> CHMELÍK, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. 1998, s. 15

*Podezřelý okolo 16.00 hodin v Brně v ulici Nad Lesním divadlem fyzicky napadl poškozeného L.R. a to tím způsobem, že nejprve rukama strčil do poškozeného tak, že ten upadl na zem a poté, když poškozený ležel na zemi ho několikrát kopl nohou do oblasti hlavy a ramen, čímž mu způsobil poranění v oblasti levého ucha, konkrétně poškození bubínku a v souvislosti s tímto i poškození sluchu spojené s hnisavým zánětem, které odeznělo až zhruba za jeden kalendářní měsíc od napadení. Celý incident vznikl proto, že poškozený měl o podezřelém složit hanlivou píseň.*

Tyto trestné činy násilného charakteru bývají často propojeny s jinou trestnou činností a sociálně patologickými jevy (prostitucí, drogovými a mravnostními delikty, podvody). Výskyt těchto trestných činů vyvolává u občanů strach, negativním způsobem ovlivňuje kvalitu jejich života. Z tohoto důvodu je i tolerance společnosti ke zmíněnému druhu kriminality téměř nulová. Jednou z motivací této juvenilní kriminality je imponovat ostatním ve skupině, získat vůdčí postavení, zviditelnit se.

Dalším motivem páchaní násilných činů mladistvými je jejich malé právní vědomí nebo představa, že je možné brát právo do svých rukou. V pozadí některých útoků se objevují takové motivy jako potrestání nepoctivce, odplata, msta za to, že má někdo „nezasloužený“ zisk či jiné výhody. Útok mladistvých může být podbarven nedůvěrou v jiné legální prostředky k prosazení práva. Tato jednání je často nepřímou podporováno médii, která informují o zdoluhavém právním procesu při ochraně práva a jeho

vymahatelnosti. V takovém případě se zvláště intelektově deficitním útočníkům zdá jejich násilné chování ospravedlnitelné.<sup>4</sup> Takovéto jednání popisuje i následující ukázka.

*Mladistvý Roman R. na parkovišti před obchodním domem probodal pneumatiky zaparkovaného osobního vozu zn. Volvo. Takovýmto jednáním způsobil škodu ve výši cca 30.000,- Kč. Příčinou tohoto jednání bylo nedodržení vyplacení odměny za práci ze strany poškozeného, což u mladistvého vyvolalo ukřivdění a chtěl si tímto způsobem „vyřídit účty“.*

Trestný čin loupeže vykazuje znaky jak majetkové tak i násilné kriminality. Pachatel trestného činu loupeže útočí na dva objekty současně. Jedním z nich je zájem na ochraně majetku, jehož se chce pachatel zmocnit a druhým je zájem na svobodě jedince, který je zde vždy určitou měrou násilí pachatele atakována. O násilí se zde jedná, pokud je uplatňována síla k překonání odporu poškozené osoby, tak i pouhá výhružka takovýmto násilím.

Útrata se ve své publikaci věnoval osobnosti pachatele loupeže, jeho struktuře a chování:

- z psychopatologického hlediska lze tyto pachatele charakterizovat rysy typickými pro osoby páchající jak násilné činy, tak majetkovou kriminalitu

---

<sup>4</sup> HOLAS, J. Základní rysy delikvence mladistvých v ČR. *Kriminalistika*. 2007, s. 193



- většinou se jedná o psychopatické osobnosti, nezdrženlivé, zvýšeně dráždivé s dissociálními rysy; častým jevem je psychopatie, velmi nízký intelekt, alkohol
- u takovýchto pachatelů je shledán nedostatek pozitivních životních vzorů
- pachatelé mají výraznou tendenci omlouvat a bagatelizovat vlastní jednání
- v anamnéze delikventů těchto činů často zjišťujeme, že již dříve spáchali nějaký delikt (krádež, rozkrádání, znásilnění...)<sup>5</sup>

Pokud bych k Útratově studii měla doplnit vlastní poznatky (kriminální případy za roky 2008-2010), jednalo by se o stejný charakter delikventů. Pachateli loupeží byli z drtivé většiny muži, kteří ve většině případů vyrůstali v nestabilním rodinném prostředí – zaznamenána byla neúplná rodina a její nižší socioekonomický status. Specialisty z oboru dětské psychiatrie jsou tito pachatelé charakterizováni jako emočně labilní, s průměrnými rozumovými schopnostmi, byla diagnostikována dissocialita, zjevný psychopatický vývoj, zvýšený sklon k agresivitě, jak vůči lidem, tak i věcem, užívání alkoholu.

*Zpráva o obviněném:*

*Petr vyrůstal v rodině společně se dvěma sourozenci. Dlouhodobě veden v evidenci oddělení sociálně právní ochrany dětí z důvodu výchovných problémů mladistvého.*

---

<sup>5</sup> ÚTRATA, R. *Soudní psychiatrie*. 1979, s. 207-209

*Petr navštěvoval základní školu, kde prospěchově patřil k průměru, měl však problémy s chováním a to jak ve škole, tak mimo školu. Vyhledával partu problémových vrstevníků, toulal se s nimi, dopouštěl se drobných krádeží, již tehdy jako nezletilý konzumoval alkohol. Pro závažné poruchy chování byl na doporučení dětské psychiatricky umístěn na dětském oddělení PL v O.Z., poté v diagnostickém ústavu. Mladistvý se dopouštěl útěků a při jednom tomto útěku spáchal zločin loupeže, kdy společně s dalšími dvěma spolupachateli a za použití střelné zbraně oloupili prodavačku večerky.*

Ublížení na zdraví je v trestním zákoníku zakotveno pod §§ 145 – 148. Pod §§ 145 a 146 jsou uvedeny trestné činy závažného charakteru páchané úmyslně, a to „těžké ublížení na zdraví“ a „ublížení na zdraví“. Dále do této kategorie patří „ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky“ - § 146a, kdy tento trestný čin musí být taktéž spáchán s úmyslem ublížit na zdraví, ale za situace silného rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli. Trestné činy proti životu a zdraví páchané z nedbalosti jsou zakotveny pod §§ 147, 148 – „těžké ublížení na zdraví z nedbalosti“ a „ublížení na zdraví z nedbalosti“. Těchto trestných činů se dopouštějí více pachatelé blízcí se věku dospělých než mladší mladiství.

Příčina ublížení na zdraví nebývá specifikována – oběti někdy namítají, že byly napadeny bezdůvodně a pachatelé naproti tomu uvádějí, že byli ke svému jednání vyprovokováni jednáním oběti. V případech ublížení na zdraví se velmi často pracuje se znaleckými posudky z oboru zdravotnictví, aby byl objektivně zjištěn rozsah

zranění oběti. I u tohoto trestného činu často sehraje svou roli alkohol.<sup>6</sup>

*Oznamovatel v obchodě s potravinami přistihl při drobné krádeži mladistvého podezřelého. Vyzval jej k vrácení odcizené cukrovinky, načež podezřelý odhodil odcizenou věc, strčil do oznamovatele, až upadl na zem a vyndal nůž z kapsy bundy. Mezi oběma došlo k potyčce, při které podezřelý zasáhl nožem oznamovatele a způsobil mu tak povrchovou řeznou ránu o délce 20 cm. Z dalšího šetření vyplynulo, že mladistvý byl v době spáchání tohoto trestného činu pod vlivem alkoholu.*

### ***1.3 Ostatní kriminalita***

Pod ostatní kriminalitu řadíme trestné činy jako sprejerství, výtržnictví, maření výkonu úředního rozhodnutí, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů, nedovolené ozbrojování, neoprávněné držení platební karty a další činy, které jsou páchany jak dospělými, tak i mladistvými. Třetí nejvíce zastoupenou skupinou trestných činů páchaných mladistvými v oblasti ostatní kriminality jsou provinění (tak je zákonem nazývána trestná činnost mladistvých) výtržnictví § 358 a poškozování cizí věci § 228 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

---

<sup>6</sup> DUSILOVÁ, J. *Sociálně patologické jevy u mládeže*. 2009, s. 34



V roce 2010 bylo spácháno 156 skutků výtržnictví, při kterých bylo stíháno 144 mladistvých. Pod trestný čin výtržnictví řadíme hrubé neslušnosti nebo výtržnosti na veřejných místech, hanobení hrobů a pietních míst, rušení shromáždění a jiné. V posledních letech se můžeme s tímto trestným činem setkat ve spojitosti se sportovními utkáními zejména v kopané a ledním hokeji, kdy někteří fanoušci, tzv. rowdies či hooligans, hrubým způsobem ruší průběh sportovních utkání, a tím se dopouštějí trestného činu výtržnictví.

*Dne 10.10.2010 v době kolem 14.00 hodiny v Českých Budějovicích v prostoru u dětského hřiště se obvinění společně, na místě veřejnosti přístupném, dopustili hrubé neslušnosti tím, že každý z obviněných kouřil marihuanu obsahující psychotropní látku a pod jejím vlivem obviněný A.A. pomohl věci obviněnému B.B. a poté ho*

*uderil do obličeje. Mezi obviněnými došlo k vzájemnému fyzickému a verbálnímu napadení.*

Poškozování cizí věci je často občany nazýváno vandalismem. Vandalismus se v průběhu dějin vyskytoval jako forma odmítnutí kultury určitou společností. Vandalové tak vystupovali buď vůči jedinci nebo celé skupině. Mezi nejčastější formy vandalismu patří graffiti (sprejerství), kterého se dopouštějí právě děti a mladiství. V roce 2010 bylo stíháno 250 mladistvých delikventů pro trestný čin poškozování cizí věci a z tohoto počtu bylo zadokumentováno 114 případů sprejerů. Další častou formou vandalismu je demolování obecních mobiliářů či veřejných předmětů zájmu (poničené zastávky, lavičky, rozbité výlohy atd.)

*Na základě oznámení byly zahájeny úkony trestního řízení ve věci poškozování cizí věci a výtržnictví neboť dne 9.9.2009 podezřelí Jan H. a Petr K. rozbili dvanáct kusů skleněných výplní autobusové zastávky, přičemž byli přistiženi svědkem a následně z místa činu utekli. Mladiství byli zadrženi hlídkou Policie ČR. Způsobená škoda činila 10.000,- Kč.*

Vandalismus většinou nebývá páčán pro hmotný zisk, ale spíše jako uvolnění agrese, protest proti určitým hodnotám, nezvládnuté frustrace. Existují různé pohledy na vymezení definice. Sochůrek vandalismus specifikuje jako „sociálně patologický jev, charakterizovaný logicky nezdůvodnitelným ničením různých

*věcných hodnot, obvykle jen pro radost z ničení.*<sup>7</sup> Nakonečný soudí, že vandalismus je projevem potřeby sebepotvrzování u mládeže, která je v situaci společenských outsiderů a kdy touží na sebe upozornit.<sup>8</sup> Taktéž autoři Jedlička a Koťa se přiklánějí k názoru, že u vandalismu není patrný materiální či psychologický zisk, který bezúčelné ničení věcí přináší a i samotným jedincům není často zřejmé, proč se vlastně některých činů dopustili. Vandalismus označují za nekulturní jednání.<sup>9</sup>

Vandalismus bývá typický právě pro adolescenty – většinou chlapce. Je páchán více ve skupinách. U dospělých osob a u dívek se s vandalismem setkáváme spíše ojediněle.

Zimbardo rozlišoval několik druhů vandalismu:

*„Hrabivý – rozbíjení automatů – cíl získat vhozené mince;*

*Taktický – cílem je upoutat pozornost – např. ničení zařízení cel vězňů;*

*Ideologický – různé nápisy např. proti vládě apod.;*

*Mstivý – odplata za něco (např. vezeň, kterému není vyhověno v jeho žádosti ničí zařízení cely);*

*Hravý – např. sázka o to, kdo rozbije víc oken, pouličních lamp apod.;*

---

<sup>7</sup> SOCHŮREK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl: *Sociálně patologické jevy*, 2001, s. 8

<sup>8</sup> NAKONEČNÝ, M. *Základy sociální psychologie*. 1970,

<sup>9</sup> JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy: *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*, 1998, s. 99

*Zlostný – jako výraz zloby nebo závisti (např. poničení drahých aut).<sup>10</sup>*

Při poškozování cizí věci využívají mladiství svou anonymitu, spoléhají na nepřítomnost majitele poškozené věci. Pouze u malé části těchto činů je pachatel vypátrán.

V případě páchaní provinění poškození cizí věci tím, že ji postříká, či pomaluje barvou - tedy sprejerství, jde především u mladistvých o hledání sebe sama, o reakci na anonymitu a odcizení.

Kriminologové Holas a Večerka o činech sprejerů soudí, že se jedná o „delikvenci z nudy“, která má různé podoby a pachatelé deliktů tohoto druhu se od sebe často významně odlišují. Tito autoři zastávají názor, že se jedná spíše o formu vandalismu s cílem ničit a tím se realizovat, odreagovat, upozornit na sebe a v konečné poloze se bavit. Souhlasí však i se sociology, že v určitých případech jde o pokus o identifikaci s jistými názorovými směry či idejemi mladé generace a vyjádření určitého názoru. Sprejerství jako náplň volného času má určitý náboj adrenalinu, jsou zde zahrnuty prvky hry, kreativity a romantického dobrodružství.<sup>11</sup>

*Vyjádření obviněného k provinění poškozování cizí věci:*  
*„Už před časem jsme si s Petrem koupili spreje, chtěli jsme si to někde zkusit. Ten večer jsme jeli do města. Když jsme v Praze procházeli tou čtvrtí, tak jsme viděli ten dům, na kterém dole byly*

---

<sup>10</sup> Podle SOCHŮREK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl: *Sociálně patologické jevy*, 2001, s. 9

<sup>11</sup> HOLAS, J., VEČERKA, K. Základní rysy delikvence mladistvých v ČR. *Kriminalistika*. 2007, s. 195

*už nasprejované nějaké obrazce. Tak nás napadlo, že to zkusíme na tomto domě. Já jsem nasprejoval tři nápisy, Petr nasprejoval další dva. Pak jsme toho nechali a začali jsme odcházet, když jela hlídka policie. Jeden z policistů začal za námi utíkat. Při útěku jsme igelitky se spreji zahodili, jedna se nenašla. Pak nás odvezli na stanici a zavolali rodičům.*



## 2 Specifické znaky kriminality mladistvých

V této části práce jsou uvedeny příklady projevů páchání provinění mládeže, které jsou pro tuto věkovou kategorii specifické a poruchy chování, které se nejčastěji vyskytují u mladistvých pachatelů.

### *2.1 Specifika páchání provinění mladistvých*

Juvenilní delikvence je ve svých projevech nezaměnitelná, má své specifické znaky a hůře se objasňuje. Dospívající se vzhledem k vývojovým zvláštnostem dostávají do situace, která pro ně může být stresová nebo krizová a kterou ne vždy dokážou zvládnout v souladu se společenskými pravidly. Kriminalita mladistvých je často nezralá a naplněná oděrem dobrodružství, někdy se jedná i o inspiraci okamžiku. Specifika mladistvých lze ve stručnosti charakterizovat následujícím výčtem:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých
- činy jsou častěji páchány se spolupachateli či ve skupině
- příprava k páchání provinění je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání činu
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací a ničením předmětu
- konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání

překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení

- na páchání provinění může mít vliv alkohol, či jiné návykové látky, které zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů, či podporují k nepřiměřeným reakcím
- mladiství pachatelé jednájí více emotivně než rozumově
- při opakovaných činech se vyskytují specifické znaky z předcházejících provinění
- při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do které patří
- o tom co spáchali, se mladiství pachatelé rádi chlubí před členy své skupiny
- pachatelé často zcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim, vzhledem k věku líbí
- některé znaky přečinů či zločinů vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. rychlost pohybu, mrštnost, překonání malých prostor – nižší váha, menší postava...<sup>12</sup>

Tyto charakteristiky potvrzuje policejní i soudní praxe.

## ***2.2 Osobnosti mladistvých pachatelů***

Tato kapitola bude věnována problematice poruch chování, které se nejčastěji vyskytují u mladistvých pachatelů a které mohou přispívat k páchání jejich neuvážených činů. Poruchy chování lze členit z několika hledisek a to např. z pragmatického hlediska na

---

<sup>12</sup> MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 2001, s. 69

lehké, středně těžké, těžké. Z jiného pohledu na poruchy chování podle stupně společenské nebezpečnosti, poruchy chování z hlediska věku, poruchy chování podle převládající složky osobnosti atd. Tato práce se zaměřuje na dvě skupiny - na poruchy chování z hlediska společenské závažnosti a na poruchy struktury osobnosti.

Porucha je pojem, který se zpravidla užívá k označení existence klinicky rozpoznatelného souboru příznaků nebo chování, který je ve většině případů spojený s pocitem tísně a narušením funkcí (MKN 10). Poruchy chování je termín, který se používá pro skupinu odchylek od normálního chování.

### **Poruchy chování podle stupně společenské nebezpečnosti**

Klasifikace poruch z tohoto hlediska má v České republice nejdelší tradici a toto členění je nejčastěji uváděno v odborné literatuře. Výše zmíněné členění sleduje znaky chování, které se odchyluje od normy dané společností.

Zikmund na podkladě velikosti mravní úchylky, podle kvality a kvantity mravního citění rozdělil roku 1930 mládež do tří skupin: *mládež mravně ohrožená*, kdy jedinci byli ohroženi vnějšími nepříznivými vlivy. *Mládež mravně narušená*, což byli jedinci, kteří se pod vlivem slabosti charakteru občas dopustili špatných činů a *mládež mravně vadná*, kam spadali mladí lidé, kteří vzhledem k mravním vadám a sklonům k antisociálnímu jednání se nedali již výchovně napravit.

Další členění podává Vaněk, který vzhledem k závažnosti chování a věku jedince rozlišuje: *výchovné potíže dětí a mládeže, juvenilní delikvenci, kriminalitu dospělých*.

Mezi známé a etopedy uznávané patří Klímovo třídění z roku 1978, který podle stupně závažnosti rozlišuje *disociální chování*, *asociální chování* a *antisociální chování*:

- u disociálního chování se jedná o nespolečenské, nepřiměřené chování, které se vymyká obvyklým normám (např. neposlušnost, neukázněnost, negativismus, lež) a které se dá zvládnout přiměřenými výchovnými postupy. Často se jedná o projevy, které jsou typické pro určité vývojové období, důsledek stresu nebo mohou být průvodním jevem jiného primárního postižení. Většinou mají přechodný ráz a mohou vymizet samy, nebo za pomoci odborníků (poradny, terapeutická péče...);

- asociální chování je činnost, která je v rozporu se společenskou morálkou, normami dané společnosti, ale nedochází k ničení společenských hodnot a k přímému poškozování společnosti. Svým jednáním mladiství škodí většinou sami sobě (alkoholismus, záškoláctví, útěky, toxikomanie, toulky). Projevy mají setrvalý charakter s častou frekvencí a většinou bývá patrný jejich vzestupný trend. Náprava takového jednání již vyžaduje speciálně pedagogický přístup a to nejen v podobě poradenské, která se většinou májí účinkem, ale především pomocí speciálně výchovných zařízení, terapeutické komunity apod.;

- antisociální chování zahrnuje veškeré činy protispolečenského charakteru, kdy jedinec již přímo poškozuje společnost a ohrožuje nejvyšší hodnoty včetně lidského života. Velmi často navazuje na chování asociální. Mezi formy antisociálního jednání patří veškerá provinění jako jsou loupeže, krádeže, vandalismus, sexuální delikty... V těchto případech je náprava možná pouze prostřednictvím ústavní péče, léčebného pobytu, vězení. Jedinci

s antisociálním chováním se vyznačují nejvyšším stupněm narušení, nejvyšší intenzitou efektivity, obtížnou aplikací nápravné péče v důsledku fixace poruch a velkou pravděpodobností recidiv.<sup>13</sup>

### **Poruchy chování podle převládající složky osobnosti**

Poruchy struktury osobnosti vedoucí k poruše chování se projevují v závislosti na převládající složce osobnosti a na podmínkách prostředí. Důsledky poruch chování se mohou projevit v sociální činnosti, ve výchově, vzdělání, v práci. Je potřeba takovýmto jedincům věnovat komplexní rehabilitační péči.

V této práci je použito členění dle Vocilky, který dělí problémové jedince s poruchami chování podle převládající složky osobnosti na osoby neurotické, psychopatické, sociálně nepřizpůsobivé a se sníženými rozumovými schopnostmi.

Neurotický typ je osobnost nápadná svým chováním, které se projevuje labilitou, menším sebeovládáním, zvýšenou úzkostí, zkratkovitou reakcí, neschopností se uvolnit, depresivním laděním a dalším. Značný podíl na upevnění neuróz má život dítěte v konfliktní nebo rozvrácené rodině. Kriminální jednání mladého člověka je především důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů v rodině a bývá zpravidla protestem proti rodině.

U psychopatického typu je předpokladem biologická, vrozená dispozice. Tato porucha osobnosti se vyznačuje souborem trvalých povahových odchylek, abnormální strukturou osobnosti –

---

<sup>13</sup> Viz k tomu: PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1998. s. 192 - 194

nepřizpůsobivost, nepřiměřené vztahy nebo konflikty s okolím, neschopnost navázat hlubší emoční a mezilidské vazby. V období puberty se psychopatické rysy zvyrazňují, jedinec není schopen navázat přátelství, problémy řeší útekem, agresivními a delikventními sklony. Psychopat je zpravidla považován za plně trestně odpovědného.

Sociálně nepřizpůsobivé typy jsou osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, osoby závislé na alkoholu a jiných návykových látkách, jedinci propuštění z ústavní nebo ochranné výchovy, kteří se mohou dopouštět opakovaného patologického jednání, které nemá trvalý charakter a může tedy dojít k resocializaci.<sup>14</sup>

U osob se sníženými rozumovými schopnostmi bývá kriminalita mladistvých spojována s jedinci se sníženým intelektem. Snížená úroveň rozumových schopností je již sama o sobě pro dítě handicapem. Dítě může být vznětlivější, agresivnější, neschopno odložit uspokojení svých potřeb, se slabou vůlí. Trestné činy těchto jedinců nebývají promyšlené, jsou jednoduché, přímočaré, při skupinovém provinění dělají to, co druzí vymyslí. Osoby se sníženým intelektem bývají nejen pachateli, ale častěji oběťmi takovýchto činů. Za protiprávní činy mohou být stíháni pouze pachatelé, kteří jsou za své jednání plně zodpovědní, tzn., že jsou schopni pochopit správnost či nesprávnost svého jednání a dosah takového jednání.

---

<sup>14</sup> VOCILKA M. *Vybrané statě z etopedie*. 1994. s.

### 3 Etiologie kriminality mladistvých

Od chvíle kdy Kain zavraždil svého bratra Ábela vznikají nesčetné teorie, které se pokoušejí vysvětlit příčiny zločinnosti. Některými vědci bylo antisociální chování pojímáno jako „neurologické“ a tedy nekontrolovatelné, někteří tvrdili, že člověk se kriminálníkem již rodí. Například D.J. West v rámci svého výzkumu „*Cambridge Study in Delinquent Development*“ představil pět faktorů, které se vázaly ke kriminální kariéře chlapců: nízký rodinný příjem, početná rodina, kriminalita rodičů, nízká inteligence dítěte a špatné výchovné postupy rodičů. Na D.J. Westa navázal Farrington, který identifikoval předpoklady rozvoje kriminálního chování, ve kterých se budoucí delikventi lišili od budoucích „nedelikventů“. Uvedl šest významných kategorií, z nichž každá nezávisle na sobě předpovídá pozdější delikventní jednání jedince:

- „rušivé“ či poruchové chování v dětství (neposlušnost, nečestnost, „obtížné“ chování...)
- kriminalita v rodině (odsouzený rodič, delikventní sourozenec)
- nízká úroveň rozumového chápání nebo slabý školní výkon
- rodinné faktory: nedostatečná výchova dítěte, např. nízká míra vyžadované disciplíny, nedostatečný dohled, odloučení dítěte od rodiče, „narušená struktura rodiny“, příliš časná rodičovství
- impulzivita, rizikové chování, neklid nebo špatná koncentrace – syndrom ADHD

- ekonomický nedostatek (nízký příjem rodiny, neuspokojivé bytové podmínky, početná rodina)<sup>15</sup>

V současné době probíhá často mediální diskuse týkající se kriminality mladistvých. V rámci této diskuse je poukazováno na způsob trávení volného času této rizikové skupiny. Mimo výše uvedených kategorií je spatřován jako jeden z možných negativních faktorů na utváření charakteru osobnosti mladého člověka přemíra vlivu nevhodných agresivních počítačových her.

Snížení kriminality a antisociálního jednání mladistvých je možné pouze tehdy, porozumíme-li co nejlépe delikventnímu jedinci a zaměříme-li se na znalost jednotlivých faktorů, které ovlivňují chování delikventa.

### ***3.1 Vliv vrstevníků***

Vliv vrstevníků či skupiny hraje u mladistvých velkou roli a je jednou z exogenních příčin možného vzniku delikventního chování. Jedinci tráví čím dál více času ve skupinách jak formálních (škola, zájmové kroužky), tak i neformálních (vrstevníci z místa bydliště, party). Vrstevnická skupina je prostředí, kde jedinci zažívají pocit akceptace, sounáležitosti, mají pocit důležitosti, dostává se jim uznání za jejich chování, jež se jim nedostává jinde. V případě nefunkční rodiny má vrstevnická skupina na mladistvého větší vliv než škola či rodina. Ve skupinách nalézají dobrodružství, zábavu, napětí. Je přirozené, že mezi mladými lidmi, kteří spolu tráví více

---

<sup>15</sup> BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK K. *Predikce vývoje pachatele*. 2008. s. 14 - 15



času, se utvoří pouto a různé vztahy. Party mívají určitý, poměrně pevný řád, členové skupiny se scházejí v určitou dobu na pravidelných místech (hostinec, městské parky, vyklizené objekty...), případně se různým způsobem označují, např. oblečením, účesem, tetováním... Poslouchají stejný druh hudby, podřizují se hodnotám, které u té či oné party vládnou. U některých skupin se může časem vytvořit i přijímací řízení ve formě rituálů (vstupním rituálem může někdy být i spáchání delikventního činu). Zde již můžeme hovořit o vzniku gangu. Pachatelé z řad mládeže se pohybují většinou mezi vrstevníky s asociálním charakterem. V případě antisociální party může docházet u jedince s uvolněním tenze a vybitím agrese při akcích i ke smazání pocitu viny, neboť se jedinec nemusí cítit za nic osobně odpovědný, když jedná tak jako ostatní členové skupiny.<sup>16</sup>

### ***3.2 Vliv médií***

Vliv hromadných sdělovacích prostředků na kriminalitu mladistvých nelze podceňovat. Masmédia můžeme dělit podle řady kritérií – elektronická (televize, rozhlas, internet), tištěná (noviny, časopisy). Nejvíce informací nám poskytuje televize a internet, kdy některé reportáže a filmy mají na mladistvé spíše negativní než pozitivní dopad. *„Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro*

---

<sup>16</sup> KOŤA, J. In: JEDLIČKA, R., et al. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1998. s. 107 - 109

*větší účinnost autoři pořadu. Za normálních okolností má dítě již ve středním školním věku schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj. Tato kritičnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat.*

*Televize tedy posiluje agresivitu nejen u disponovaných jedinců, posiluje ji u všech dětí a u všech lidí posiluje pocit, že svět je nebezpečným místem. Kromě toho televizní násilí pravděpodobně oslabuje citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává v reálném světě.“<sup>17</sup>*

Sociologickým výzkumem, který provedl Sak v roce 2001 bylo potvrzeno, že z celkem 43 nabídek volnočasových aktivit zaujímají sledování televize, poslech rozhlasu, poslech CD a nicnedělání první místa v trávení volného času respondentů od 15 – 18 let.

Internet je v současné době nejmodernějším informačním a komunikačním prostředkem. Je možné z něj získat neuvěřitelné množství dat a informací. Vzhledem k rychlosti šíření zpráv se lze internetem svolávat na akce, uživatelé si zde mohou poskytovat informace a návody k páčání trestné činnosti, internet poskytuje možnost sledování hrůzných pořadů bez cenzury atd. Toto médium má podstatný vliv na trávení volného času mladistvých.

Sledování pořadů, jak na internetu tak v televizi, v nás může vyvolat různě silné citové odezvy od smutku, strachu, úzkosti až ke vzteku či zlosti. Tvůrci pořadů usilují o silné citové odezvy, jako jsou děs či dojetí. Horory a thrillery vzbuzují strach a napětí, milostné příběhy navozují dojetí. Sledování napínavého příběhu může vyvolat i určité fyziologické reakce lidského organismu, např. dočasné

---

<sup>17</sup> MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 104 - 105

zvýšení krevního tlaku a zrychlení srdečního tepu atd. Záleží především na rodině, které televizní pořady bude moci jejich potomek sledovat. Média lze určitě využít i ve prospěch rozvoje dětí a mládeže jako zdroj, který obohacuje jejich duševní obzor, všeobecný přehled a díky množství informací napomáhá např. při studiu.

### ***3.3 Vliv školy***

Škola by měla sehrávat důležitou roli nejen v oblasti prevence sociálně patologických jevů a kriminality, ale také v oblasti včasné intervence a nápravě závadového jednání mládeže. Kromě předávání a získávání poznatků ze všech oblastí života je vytvářen ve školním prostředí prostor pro socializaci, osvojování si mravních norem a k utváření hodnotových vzorců chování. Škola doplňuje základní výchovu, kterou by měl potomek primárně získat v rodině. Vzhledem ke slábnoucímu vlivu rodiny na potomka, zvyšujícímu se vlivu vrstevnických skupin (někdy závadových) začíná být škola viděna jako jediný prostředek, který je schopen vést dítě a správně na něj působit tak, aby to bylo v zájmu společnosti.

I školní prostředí může působit jako rizikový činitel, kdy se například dítě musí přizpůsobovat určité disciplíně, je vyžadován řád a kázeň, kterým se dítě často není schopno ani ochotno hned přizpůsobit. Dítě je ve škole za svůj výkon oceňováno, tzn. hodnoceno známkami. Často se stává, že dítě nedosahuje takových školních výsledků a hodnocení jaké by si samo přálo nebo jaké by si přáli a představovali jeho rodiče. Své výsledky bere jako osobní neúspěch, selhání. Ztrácí víru ve vlastní schopnosti a osobní

hodnotu. Dalším rizikem, které může ohrozit výchovu jedince, je utváření si vlastních „subkultur“ ve třídách, kdy v některých případech mohou být tyto skupinky zárodkem asociálních part. Matoušek zmiňuje, že „jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí.“<sup>18</sup> Nezájem učitele může vyústit až v šikanu, násilí. Neustále roste počet zemí a případů, kdy student postřílel své spolužáky a učitele.

*V šatně základní školy spoutali nezletilého T.V., který je žákem 7A a to takovým způsobem, že ho P.P. nezjištěným způsobem držel a P.Š. ho za ruce přivázal šálou k tyči šatny, která je horní konstrukcí komplexu šatny. Poškozený se nemohl bez cizí pomoci z tohoto úvazu dostat. Takto byl uvázaný cca 10 minut, než byl osvobozen spolužákem R.B., který ho v šatně objevil. R.B. musel použít na odstranění šály nůžky, protože nebylo možné úvaz rozvázat. Poškozený uvedl, že mu v době uvázání rudly ruce a úvaz ho bolel.*

Aby k takovému vývoji nedocházelo, je nutná komunikace mezi učitelem a žákem, která by posilovala jejich vzájemný vztah. Učitel by měl umět zvládat nekázeň a neklid dětí a mládeže takovým způsobem, aby přitom nedocházelo ke snižování sebehodnocení jak žáků, tak i učitele. Je-li žák stále jen trestán a vystavován trvalé frustraci může to mít za následek agresivní jednání vůči spolužákům, učitelům, rodičům a dále záškoláctví či

---

<sup>18</sup> MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 77

vandalismus. Učitel by měl být schopen rozpoznat situaci, kdy jedinec potřebuje pomoc a měl by být připraven pomoci při nápravě nesprávných způsobů jednání a chování.

### **3.4 Vliv rodiny**

Žádný z výše uvedených faktorů nelze pokládat za jednoznačnou příčinu juvenilní delikvence. Lze se však domnívat, že rodina je tím nejmocnějším činitelem, který ovlivňuje budoucí chování jedince, tzn. i vývoj kriminality mladistvých. K názoru, že nefunkční rodina je primární příčinou protispolečenského chování mladistvých se přiklání kriminologické teorie, výzkumy i společnost.

Jedlička ve své publikaci zaměřené na děti a mládež v obtížných životních situacích uvádí rodinu jako velmi mocného činitele socializace. Úvodem píše: *Rodina je tradičním společenstvím osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře. V jejím rámci se utvářejí základní charakteristiky našeho duševního života. Rodina přitom slouží jako zprostředkující skupina mezi jedincem a společností. Proto byla Cooleym označena za „primární společenskou skupinu“, v níž se lidé setkávají tváří v tvář a jsou provázáni vzájemnými emocionálními vztahy. Vnější vlivy jsou tímto společenstvím přeměňovány a svérázně upravovány včetně společenských vlivů na jedince.*<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 2004. s. 38

Rodina je velmi „složitý organismus“. Aby řádně plnila své úkoly, je nutné každému jejímu členu věnovat určitou pozornost. Rodina plní ve společnosti řadu biologických, ekonomických a sociálních funkcí a tvoří ji několik osob, které žijí na stejném místě a jsou spojeny určitými pouty. Rodina může být tvořena pouze rodiči a dětmi, ale také může být rozšířena o prarodiče nebo o další příbuzné. Rodinné soužití může procházet různými úskalími – mezigeneračními názorovými rozpory, různými kulturními tradicemi, životními postoji a zásadami či jinými rodinnými hodnotami. To vše působí na dítě, které si zejména v prvních letech života utváří určité postoje k rodině i ostatním lidem, přejímá životní názory a zásady, jimiž se později také řídí, ovlivněno rodinou přijímá také vlastní roli a pozici ve společnosti. Rodiče tedy ovlivňují chování svých dětí v mnoha směrech a lze říci, že fungují jako modely chování.

V rámci rodiny se objevuje i několik rizikových činitelů, které, pokud se s nimi rodina zdárně nevyrovná a nedokáže jim včas a správně čelit, ovlivňují pozdější chování jedince. Jsou to genetické vlivy, rodinné vztahy a vazby, způsoby výchovy dítěte rodičem, kriminální chování rodičů, komunikace v rodině, nízký socioekonomický status, vliv může mít i nepřítomnost otce či matky v rodině.

### 3.4.1 Genetické dispozice

Proč se někdo chová tak jak se chová? Proč z někoho vyroste „kriminálník“? Jaký podíl na dobrých i špatných lidských vlastnostech mají vnitřní příčiny a do jaké míry výchova, škola,

společnost atd.? Obecně mezi endogenní příčiny patří složka genetická, vrozená a získaná během porodu a bezprostředně po porodu, osobnostní vlastnosti, temperament, emoční ladění.

Již roku 1873 přišel italský psychiatr, kriminolog a propagátor antropometrie Cesare Lombroso s teorií „rodilého zločince“, kdy tvrdil, že jedinec se zločincem již rodí a má na první pohled specifické tělesné anomálie – velké čelisti, vysoké lícní kosti, velkou bradu a uši, masité rty, jestřábí nos, těkavé oči, dlouhé ruce. Tato svá tvrzení opíral o provedená měření a byť byla jeho teorie vyvrácena jednalo se o prvního zastávce genetické predispozice zločinnosti.

Zajímavá byla i monografie Goddarda, vydaná v roce 1912, který zkoumal dvě odlišné větve jednoho rodu šesti generací. Goddard své výsledky interpretoval tak, že se nedědí kriminalita, ale slabomyslnost. Dalším představitelem, který se věnoval biokriminologické teorii byl Kretchmer, který na základě analýzy tělesné stavby (4414 případů) přiřazoval jedincům určité druhy delikvence. Atletický typ byl představitelem násilných trestných činů, astenický typ páchal drobnou majetkovou činností, pyknik se zaměřoval na podvody, ale i násilné trestné činy a smíšený typ projevoval sklon k mravním deliktům. Badatelé Dalgaard a Kringlen prováděli studie jednovaječných a dvouvaječných dvojčat a jejich dědičné „kriminální“ vlohy. Z uvedené studie vyplynulo, že pravděpodobnost kriminálního chování mezi jednovaječnými dvojčaty je dvakrát až třikrát vyšší než mezi dvouvaječnými dvojčaty. Pokračovatelem v tomto bádání byl Christiansen, Ford a další. Všechny jejich výzkumy byly analyzovány Mednickem do závěru, že vlivy prostředí mají na vznik „kriminálního chování“ o

něco větší váhu než vlivy genetické zátěže. Tímto autorem byla provedena i další studie, která se věnovala dědičnosti kriminálního chování u adoptovaných dětí, jejichž adoptivní nebo biologičtí otcové spáchali či nespáchali trestný čin. Tyto výzkumy dospěly k řadě zajímavých výsledků:

- pokud nebylo ani u jednoho otce zjištěno delikventní jednání, byla zjištěna kriminalita u 10,5% jejich synů
- pokud byl delikventní adoptivní otec, zvýšila se kriminalita u synů pouze o 1%
- pokud byl delikventním biologický otec vzrostl podíl kriminality synů, kteří žili v adopci na 21,5%
- pokud byli oba otcové delikventní, zvýšila se kriminalita těchto synů na 36,2%

Bylo zjištěno, že jedinci adoptovaní rodinou s vysokým společenským a ekonomickým postavením vykazovali menší projevy k delikventnímu jednání než jedinci adoptovaní chudými rodinami s nízkým společenským postavením.<sup>20</sup>

K faktorů, že kriminální a antisociální rodiče mají větší pravděpodobnost mít delikventní a antisociální děti, byly později provedeny další výzkumy, které zaujaly věcnější a pravděpodobnější názor proč tomu tak je. V první řadě to může být způsobeno následkem policejních a soudních stereotypů vůči kriminálním rodinám. Ty se dostávají častěji do centra pozornosti správních úřadů kvůli dalším sociálním problémům (např. nezaměstnanost, nižší socioekonomický status rodiny). Další příčinou může být i to, že děti kriminálních rodičů jsou hůře hodnoceny od učitelů a

---

<sup>20</sup> VEČERKA, K., et al. *Sociálně patologické jevy u dětí*. 2000. s. 12 - 14



vrstevníků tzv. labelling. Kromě výše zmíněných faktorů budou hrát určitou roli v „kriminální infekci“ v rodině také procesy nápodoby, učení, či identifikace s normami rodinných příbuzných.<sup>21</sup>

Někteří vědci se snažili zdůvodnit trestnou činnost mladistvých pachatelů z hlediska tzv. „teorie biochemických poruch“. Domnívali se, že u pachatele pro poruchu metabolismu dochází v době páchaní deliktu k podstatnému nedostatku některých důležitých látek, např. cukru, vápníku apod., což má vliv na vzrůstající agresivitu jednání, negativismus či narušení jeho morálních norem jedince.

K problematice „genetických kriminálních predispozicí“ bude proveden jistě ještě bezpočet výzkumů. Mezi jeden z nejaktuálnějších patří např. výzkum britských vědců z roku 2008, kterým se podařilo zjistit, že některé geny hrají rozhodující roli v tom, zda pácháme zločin či nikoliv. Gen označený jako MAO-A řídí v organismu produkci speciálního enzymu, který likviduje mozkové procesy a tím vede k agresi a tedy nepřímo k delikventnímu jednání. Dále se podařilo zjistit, že méně aktivní verze výše uvedeného genu a neuspořádané období dětství mají významný vliv na chování jedince v dospělosti. Z výzkumu vyplynulo, že u osob s určitými genetickými předpoklady a současně nevhodnou výchovou je větší předpoklad, že se častěji dostanou v životě vlastní vinou do problémových situací, což může vést k náchylnosti ke kriminálnímu jednání.<sup>22</sup>

---

<sup>21</sup> BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. 2008. s. 24-25

<sup>22</sup> <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2008/06/krimsklony.pdf>

Na základě provedených zkoumání Lombrosa, Goddarda, Kretchmera a dalších se nepodařilo hodnověrně prokázat, že děti se rodí jako „zločinci“. Na druhou stranu však lze říci, že konkrétní genetické predispozice jsou jedním z mnoha faktorů, které mohou mít vliv na delikventní jednání člověka. Genetická dispozice může být odpovědná např. za hyperaktivitu, impulzivitu, sníženou sebekontrolu. Tyto vlohy sami o sobě nevedou k delikventnímu jednání, ale vlivem dalších činitelů zvyšují pravděpodobnost takového jednání.

### 3.4.2 Rodinné vazby

Vazba mezi matkou a dítětem je prvním klíčovým činitelem vývoje jedince, kdy ihned po porodu se mezi oběma vytváří určitý vztah. Později toto spojení tvoří také otec a další členové rodiny (sourozenci, babičky, dědečkové). Kvalitní vazba mezi dítětem a osobou, která se o něj stará, určuje pozdější chování dítěte. Dítě je klidné, vyrovnané, vytváří si důvěru k dospělým osobám, osvojuje si správné hodnoty. Je velice důležité, aby dětem byla od malička poskytována vřelá láska a péče.

Studiu rodinné vazby se věnovala celá řada autorů. Mezi nejvýznamnější odborníky zabývající se vazbovým chováním patří John Bowlby. Podle něj je nejmocnějším instinktem novorozeného dítěte hledání ochrany u nejbližšího dospělého. Dítě potřebuje poznávat svět z pevného bodu a v tomto případě je to pro něj náruč

matky či jiného rodičovského pečovatele.<sup>23</sup> V případě nepřijetí dítěte matkou toto může mít vliv na vznik „deprivačního syndromu“. *„Děti na špatnou vazbu odpovídají buď „trvalou útočností“, což může být základem vývoje ofenzivního deprivanta, nebo „stažením se do sebe“, což může být základem vývoje defenzivního deprivanta, případně určitým druhem „zmrznutí, vypálení duševních možností“.“*<sup>24</sup> Studie provedené ve Velké Británii o mladistvých delikventech, které byly založeny na popisu jejich rodinného prostředí, vypovídaly o tom, že rodiče o mladistvé projevovali minimální zájem, byli k nim chladní, odmítaví.

Dobrou vazbou se nejsilněji uspokojuje jedna z našich nejvýznamnějších duševních potřeb, a to potřeba životní jistoty.

### 3.4.3 Komunikace v rodině

Otevřená komunikace v rodině, ujasňování si pravidel, správné dorozumívání a neustálé spojení všech členů rodiny patří ke zdravému vývoji jedince. Poradenské praxe mají dostatek důkazů o tom, že se špatné komunikační styly přenášejí do rodin dalších generací. Jestliže společně nedokážou komunikovat rodiče mezi sebou a dále rodiče a jejich potomci je to vyjádření neúcty vůči druhému. Naznačují tím, že se o druhého nezajímají, že jim na nich nezáleží. U zanedbané komunikace s potomky je tato situace ještě horší, rodiče se tak nedozví, jaké má dítě problémy (první láska, šikana...), jak tráví volný čas, jaká má přání a potřeby. Rodiče pak

---

<sup>23</sup> MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 42

<sup>24</sup> KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů*. 1996. s. 50

jen „žasnou“ nad tím, že vůbec nevěděli, že jejich dítě je členem nějaké party, nevšimli si, že mělo hodně peněz a kde je získalo, jak to, že bylo dlouhodobě šikanováno a nic neřeklo a podobně.

Má-li rodina plnit své funkce a starat se o uspokojení potřeb svých členů a naplňovat harmonický vývoj potomků, pak musí v rodině existovat účinný způsob komunikace mezi všemi členy. V rámci vzájemného působení by si měli dospělí i děti v rodině sdělovat potřebné informace o svých pocitech slovy nebo jiným způsobem upozorňovat na svá přání, ale zároveň dávat druhým odpověď na jejich otázky, znát jejich přání a potřeby. V rodině je třeba, aby se její jednotliví členové naučili navzájem vyjadřovat souhlas i nesouhlas, nacházet rozpory a řešit konflikty. Rodina je tedy stálým místem pro interakci mezi jejími členy a místem, kde vznikají hluboké intimní vztahy, založené na tomto působení.<sup>25</sup>

### 3.4.4 Rozpad rodiny

Rozpad rodiny způsobuje v nezralé dětské psychice řadu traumat a pocitů křivd. Děti se často obviňují z toho, že jsou to právě ony, kdo způsobil rozvod mezi rodiči. Dopad rozvodu na jedince je veliký, je zasažena jeho jistota bezpečí domova, chování rodičů je pro něj nesrozumitelné (hádky, konflikty), na potomka může být vyvíjen nátlak v citové oblasti a v budoucnu mu může být bráněno stýkat se s druhým rodičem a jeho příbuznými. V dospělosti jedinec sice na prožité trauma zapomene, ale emoční

---

<sup>25</sup> KUTÍNOVÁ, Z., WIEDENOVÁ, M. *Úvod do psychologie pedagogické a sociální*. 2001. s. 70

poškození vyplývající z této negativní zkušenosti zůstane už definitivně nezvratné.

Role otce jako hlavy rodiny je postupně společností zpochybňována. Nové role, které rozvodem přecházejí na ženu, způsobují chaos především při výchově potomků. Někteří chlapci nenabývají v důsledku neuspořádaných mužských a ženských rolí v rodině některé typické mužské vlastnosti, například cílevědomost, ctížádost, odpovědnost, autoritativnost atd. Mnoho dívek se pak v důsledku deformovaných emancipačních předobrazů svých matek nadále vzdalují svým přirozeným ženským úlohám a životním cílům a málo respektují muže. Děvčatům tak často chybí něžnost, mateřskost, emotivnost či schopnost sebeobětování.<sup>26</sup> Konečné výsledky výchovy rozvrácených rodin jsou často smutné. Takoví jedinci mají obvykle horší výsledky ve škole, mívají více zdravotních a psychických problémů a jsou také častějšími pachateli delikventního jednání než jedinci, kteří vyrůstají s oběma rodiči v úplné rodině.

### 3.4.5 Rodinná výchova

Dalším významným faktorem, který má výrazný vliv na budoucí delikventní jednání mladistvého je výchova v rodině. Za nejvíce rizikovou je pokládána rodina, ve které je uplatňována tvrdá kázeň, přístup k potomkům je krutý, nebo naopak nevšímavý, pasivní, s nedostatečným dohledem.

---

<sup>26</sup> NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*. 2006. s. 32

Nedostatek rodičovského dohledu je jedním z nejsilnějších symptomů, který rozvíjí problémy s chováním a delikvencí. Rodiče, kteří podporují agresivní chování dětí a nejsou schopny je naučit řešit sociální problémy nenásilnou a účinnou metodou, přispívají k rozvoji „donucovacích“ rodinných vztahů a k pozdějším modelům antisociálního chování u dítěte.<sup>27</sup>

Lze vymezit tři základní typy rodinné výchovy, které je možné dále specifikovat:

autoritářští rodiče uplatňují velmi striktní rodinnou výchovu s velkým množstvím příkazů. Předpokladem je, že jedinec vykoná vždy to, co rodiče přikážou. V případě dotazu ze strany dítěte proč tomu tak je, často rodiče odpovídají „protože jsem to tak řekl“. V takové rodině nejsou respektována přání a potřeby dětí a prostor pro samostatnost je zde velmi malý. V takových rodinách vyrůstají často děti s nízkým sebevědomím, které navazují velmi špatné vztahy s vrstevníky;

pro liberální rodiče jsou dětská přání a potřeby na prvním místě. Rodiče působí na děti nedostatečně nebo vůbec, zcela chybí důslednost ve výchově a kontrola. Na jedince jsou kladeny minimální požadavky a rodiče mají sklon vyhýbat se konfrontacím s dítětem. Dítě si dělá, co chce, nevytváří si mechanismus ovládnutí svých pohnutek, dokáže s rodiči manipulovat a prosazuje svá přání. Děti z takových rodin jsou v dospělosti často agresivní, berou jako samozřejmost, že lidé okolo plní to, co oni chtějí. Když tomu tak není, trpí nedostatkem sebekontroly;

---

<sup>27</sup> Violence & Youth: Psychology's Response. Volume 1: Summary Report of the American Psychological Association Commission on Violence and Youth. 1993. s. 19

typ demokratických rodičů se nachází někde uprostřed mezi uvedenými extrémy. Jedná se o rodiče, kteří podporují iniciativu dítěte, diskutují s ním o problémech, umí mu nastavit pevné hranice s vysvětlením proč tomu tak je, působí více příkladem než tresty a zákazy, jedinec má svá práva, ale i odpovědnost. Rodiče podporují svého potomka v tom, aby vyjádřil svůj názor.

Stejný názor zastává i Michael Benes, který své teorie opírá o provedené výzkumy. Zmiňuje, že z dětí, které jsou vychovávány velmi tvrdě, nevypočitatelně nebo krutě, často vyrůstají delikventi. Totéž se týká dětí, kde rodičovský zájem o výchovu byl nulový.<sup>28</sup>

Největším odborníkem, který se věnoval oblasti vývoje dětí, a který zdůrazňoval nezastupitelnou úlohu rodiny, byl uznávaný dětský psycholog Zdeněk Matějček. Uvádí pět způsobů chybného výchovného postoje rodičů vůči dětem.

S výchovou zavrhuující se setkáváme nejčastěji ve skryté formě. Ke špatným postojům rodičů vůči potomkům dochází např. tehdy, když dítě již svou nedostatečností připomíná jednomu z rodičů nějaký životní nezdár, zklamání nebo jedinec nesplňuje pojaté ideály rodičů. V takových případech je potomek často vědomě nebo nevědomě trestán nebo omezován a zaháněn tak do postoje vzdoru a protestu nebo naopak do postoje pasivity a rezignace. Náprava obtíží po tomto druhu výchovy je velmi nesnadná.

U výchovy zanedbávající má míra zanedbávání rozsah od lehkého až po velmi hrubé. Rodina ignoruje potřeby dítěte a nevěnuje jim patřičnou pozornost. Odpovědnost za výchovnou péči

---

<sup>28</sup> BENES, M. Kriminální chování a socializace: korelace, nebo nahodilá vazba? In: *Mládež a sociální patologie*. 2006. s. 13

se snaží přenést na různé organizace a instituce. Často v těchto rodinách také dochází k vnitřnímu rozvratu.

Rodiče s rozmazlující výchovou na dítěti až nezdravě citově lpějí, zbožňují je. Nedovolují dítěti se osamostatnit, obávají se, aby se mu nic nestalo. Z důvodu snahy upoutat ho k sobě, nekladou na něj žádné požadavky a odstraňují mu všechny překážky, plní mu všechna přání atd. Tito rodiče brzo u dítěte ztrácejí autoritu. V dospělosti navazují tito jedinci velmi obtížně vztahy, jelikož u nich převládají projevy egoismu a panovačnosti.

Dalším typem nesprávné výchovy je výchova příliš úzkostná a příliš protektivní. U tohoto typu výchovy taktéž rodiče až nezdravě na dítěti lpějí, ale ze strachu, aby si neublížilo. Dítě je permanentně ve stavu frustrace či subfrustrace základních psychických potřeb, volnosti, poznávání atd. Z této situace se snaží uniknout buď aktivním protestem, např. agresivitou vůči rodičům nebo někteří jedinci se naopak stáhnou a utlumí.

Výchova s přepjatou snahou o dokonalost dítěte je charakterizována přehnanou snahou rodičů o co nejdokonalejší dítě. Vidina úspěchu rodičům nedovoluje dívat se na věci z nadhledu a realisticky hodnotit možnosti dítěte. Přetěžování dítěte vede opět k jeho různým obranným postojům.

Posledním typem chybné výchovy, který Matějček zmiňuje, je výchova protekční. Rodiče se snaží za každou cenu, aby jejich potomek dosáhl všeho, co pokládají oni za významné a výhodné pro jeho další život. Takto činí bez ohledu na způsob a prostředky, kterými chtějí tohoto cíle dosáhnout. Rodiče odstraňují jedinci z cesty případné překážky a vyžadují, aby i ostatní kolem se



podřídili tomuto jejich zájmu. Taková výchova vede k opožděnému vývoji osobnosti a k nesamostatnosti.<sup>29</sup>

Vztah mezi stylem výchovy a charakteristikami dětí zkoumalo mnoho odborníků. Na základě jimi provedených výzkumů byly vyhodnoceny způsoby chybné rodičovské výchovy, které jsou u agresivních a delikventních jedinců charakterizovány těmito rysy:

- nedostatečné uspokojování základních potřeb dítěte, kdy dochází k jeho emocionální deprivaci, což redukuje jeho spontánní kontakty uvnitř rodiny a vede současně k zvýšené sugestibilitě a motivaci v jednání, jež vede k závislosti zvláště na osobách stojících mimo rodinu, k nimž jedinec získal vztah,
- rodinná výchova je velmi restriktivní (je přísná, jelikož se obávají o budoucnost dítěte), podporuje sociální nezpůsobilost projevující se nesmělostí, plachostí, neschopností sociálního vcítění, malé pohotovosti brát na sebe riziko v nových sociálních situacích, zvláště za přítomnosti druhých lidí,
- výchova je příliš jednostranně „orientovaná na cíl“, vede k tzv. „prožitkům anomie“ a podle dalších podmínek k různým typům sociální deviace (vandalismus, kriminalita, alkoholismus atd.)
- je velmi nedostatečná nebo zcela chybí mravní výchova v rodině; u jedince se tak nevytváří mravní autonomie – chybí mu sebekontrola a sebeovládání, a tím se zvyšuje jeho pohotovost ke kriminálnímu jednání,

---

<sup>29</sup> MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1992. s. 60 - 64

- motivace k útočnému jednání a k prosazování se je výsledkem vlivu rodičovského posilování (utvrzování) v tomto jednání a dále poskytování vlastních vzorů chování takto orientovanými jedinci,
- rodičovské prognózy a posilování negativního sebehodnocení jedince vedou k zápornému pojetí sebe sama jako „černé ovce“ a „výtržníka“ s odpovídajícími způsoby chování
- chybí porozumění rodičů směrem k potomkovi a jejich hyperprotektivní výchova vede k oslabení „Já“ a k úzkostnosti dítěte
- neúměrné a nedůsledné rodičovské požadavky na samostatnost dítěte vedou k jeho snížené samostatnosti a sebekontroli, pokud jde o požadavky školy;<sup>30</sup>

Pokud bude výchově, komunikaci, vztahům a dalším činitelům rodinného života věnována náležitá a odpovídající pozornost, pokud se dítě bude učit projevovat úctu nejen sobě, ale i druhým, vtiskneme mu náležité životní hodnoty a řád. Je více než pravděpodobné, že z takového člověka vyroste člověk odpovědný, který bude dodržovat mravní a zákonné normy a takto je předávat další generaci.

Závěrem kapitoly věnované rodině a rodinné výchově je vhodné uvést několik zákonitostí, kterými je ovlivněn vývoj osobnosti dítěte v závislosti na prostředí a způsobu výchovy:

---

<sup>30</sup> KUCHTA, J. *Kriminologie*. 1993. s. 94-95

Žije-li dítě v ovzduší kritiky, učí se odsuzovat.

Žije-li dítě v ovzduší nepřátelství, učí se výbojnosti.

Žije-li dítě v ovzduší zesměšňování, učí se sebedoceňování.

Žije-li dítě v ovzduší ponižování, učí se sebeobviňování.

Žije-li dítě v ovzduší snášenlivosti, učí se trpělivosti.

Žije-li dítě v ovzduší povzbuzování, učí se sebedůvěře.

Žije-li dítě v prostředí, kde se mu dostává chvály, učí si vážit sebe i druhých.

Žije-li dítě v ovzduší poctivosti, učí se být spravedlivým.

Žije-li dítě s vědomím bezpečí, učí se důvěřovat.

Žije-li dítě v prostředí, kde je uznáváno, učí se mít rádo samo sebe.

Žije-li dítě v přátelském ovzduší lásky a přízně, učí se nacházet ve světě lásku.

## 4 Práce s mladistvými delikventy a jejich rodiči

S delikventními mladistvými a jejich rodiči se dá pracovat různými způsoby. Buď mladistvému soud uloží trest nepodmíněný a rodičům případně uloží zaplatit škodu nebo k mladistvým a především prvotrestaným budeme přistupovat lidštěji a pokusíme se jim vysvětlit, proč by v budoucnu již takto jednat neměli a také jim pomůžeme v nápravě (alternativní řešení). Pracovat s delikventní mládeží a jejími rodiči je velice náročná práce, která vyžaduje vysokou odbornost a ve většině případů i specifický přístup. Podle Rauchfleische představuje „*jádro všeho našeho úsilí podpora autonomie klienta*“. Tento cíl se mu zdá naléhavý právě u práce s delikventy. „*Převezme-li člověk provázení nebo terapii delikventa, vzniká v něm většinou již po krátké době dojem, že je množstvím úkolů přímo zavalen. Finanční závazky, problémy bydlení a zaměstnání, krizové rodinné situace a konflikty, kontakty s příbuznými a pracovníky různých sociálních služeb – a v neposlední řadě obtížné psychické problémy klienta.*“<sup>31</sup>

V České republice pracuje řada institucí, organizací, společností a zařízení jak státních, tak i soukromých, které se z nejrůznějších stran věnují rizikovým jedincům a jejich rodinám. Jedná se např. o odbor péče o rodinu a dítě v rámci místních úřadů, kde pracují jak sociální pracovníci, tak i kurátoři. Další institucí je probační a mediační služba, institut sociálních asistentů, terénní a protidrogové služby, pedagogicko-psychologické poradny, poradny

---

<sup>31</sup> RAUCHFLEISCH, U. *Doprovázení a terapie delikventů*. 2000. s. 9 - 10

pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, výchovní poradci na základních i středních školách atd. V této práci jsou zmíněny pouze některé možnosti, jak pomoci delikventnímu jedinci a jeho rodině.

Jednou z eventualit, jak dát delikventnímu jedinci možnost nápravy jeho chybných činů a také pomoci mu nalézt sebe jako plnohodnotného člena lidského společenství, bylo přijetí nového zákona č. 218 v roce 2003, který se zabývá odpovědností mládeže za protiprávní činy a soudnictvím ve věcech mládeže. Tento zákon umožňuje nové přístupy v řešení antisociálního jednání mladých lidí. Je třeba již ve fázi dokazování nalézat též příčiny trestné činnosti, brát v úvahu všechny významné skutečnosti pro posouzení osobních poměrů – zjistit poměry mladistvého, ve kterých žil (osobní, rodinné, sociální), aktuální životní situaci mladistvého atd. Paragraf 2 zákona č. 218/2003 Sb. zdůrazňuje, že projednáváním protiprávních činů mládeže se má v první řadě sledovat to, aby se mladý člověk jednak zdržel dalšího páchání protiprávních činů, ale také aby v rámci svých sil a schopností přispěl k nápravě způsobené škody, která jeho delikventním jednáním vznikla. Další snahou tohoto zákona je to, aby si jedinec našel „společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji“.<sup>32</sup>

K tomu, aby bylo dosaženo nápravy co nejlidštěji, pomáhá jeden z probačních programů „*Právo pro každý den*“. Tento program je pořádán v rámci Občanského sdružení ZMĚNA. Zde je nabízen interaktivní vzdělávací program o zákonech, lidských právech, sociálních a komunikačních dovednostech, který učí mladistvé nejen znát svá práva, ale především se učí respektovat práva ostatních a

---

<sup>32</sup> VEČERKA, K., et al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 2009. s. 5

přijmout odpovědnost za své jednání. Cílem je snížit rizikové chování mladistvých delikventů a jejich zařazení zpět do běžného života. Program je určen pro mladistvé prvopachatele méně závažných trestných činů (krádež, rvačka, poškozování cizí věci), kteří se buď dostali do střetu se zákonem poprvé a nebo se dlouhodobě pohybují na jeho hranici. Program trvá přibližně 4 měsíce a klienti se setkávají velmi intenzívně. Praxe ukázala, že je třeba věnovat se nejen samotným juvenilním delikventům, ale také pracovat s rodinou klienta. Při práci s rodinou je využíván především eklektický přístup, kdy si klienti hojně vyměňují a využívají své životní zkušenosti. Program učí rodiče vnímat potřeby svých potomků, seznamuje rodiče s mechanismy rodinného systému, učí je rozpoznávat určité reakce a zacházení s nimi. Od roku 2010 je využívána i mediace mezi rodiči a dětmi, což se ukázalo jako velmi přínosné.<sup>33</sup>

Přestože se vždy nepodaří klienta a jeho rodinu „změnit“, jedná se o práci, která má smysl a je potěšující, že takových probačních programů pro delikventní mládež je v České republice více.

Další možnosti jak pracovat s jedinci nabízejí psychoterapeutické postupy. Jednou z mnoha užívaných terapeutických technik je „*rodinná terapie*“. Tato terapie je indikována především v těch případech, kdy má chování jedince jasný smysl v kontextu rodinných vztahů. Rodinný terapeut pracuje se všemi členy rodiny. Využívá metod rozhovorů s celou rodinou najednou nebo pracuje jen s částí rodiny či s jednotlivcem.

---

<sup>33</sup> [www.oszmena.cz](http://www.oszmena.cz)

Do vztahů rodiny se snaží uvádět nové způsoby interakce, podněcuje je k vzájemné komunikaci, podporuje je při stanovení nových cílů osobních i cílů pro celou rodinu, vede je k osvojování vhodnějších metod rozhodování atd.<sup>34</sup> Matoušek ve své knize *Mládež a delikvence* uvádí několik terapeutických technik užívaných při práci s delikventními jedinci. Jedná se např. o skupinovou psychoterapii, techniku „rodinné úmluvy“, Glasserovu realitní terapii a další.

S mladistvými, kteří se dostali již hluboko za hranici zákona a byl jim uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, se pracuje i ve vězení a je zde pro ně vytvářen vhodný „program zacházení“. Tento program se jednak snaží o zmírnění záporného dopadu vězení na psychický stav mladistvého, snaží se o změnu přístupu mladistvého v jeho budoucím jednání, dále mu vhodně vyplňuje volný čas a v neposlední řadě přispívá k vytvoření předpokladů pro odpovídající pracovní zařazení po návratu z výkonu trestu zpět do společnosti.

I v jiných státech se všemi způsoby snaží ovlivnit jednání delikventní mládeže tím správným směrem. Např. v USA byl zaveden na základě řady výzkumů zkušební program, který se nezaměřuje pouze na delikventní osobu, ale na celou rodinu, aby byly odhaleny negativní vlivy, které vedly mladistvé k páchání trestné činnosti a dále aby mladistvé odvrátil od jejich dalšího negativního chování. Terapeutem je zapojena celá rodina, učí se správným postupům chování tak, aby mohla opětovně doma zavést řád a respekt. V rámci tohoto modelu jsou mladiství umísťováni do speciálních domů, kde s nimi pracují odborníci a zároveň probíhá školení rodičů. Po šesti až osmi měsících se všichni navrací domů.

---

<sup>34</sup> LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 1968. s. 314 - 315

Tento přístup se ukázal levnější než uvěznění delikventního jedince a dále byly patrné výsledky ve formě nerecidivujících mladistvých.<sup>35</sup>

Velká Británie byla jednou z prvních zemí, ve kterých se uskutečnily „*programy v přírodě*“. Cílem bylo nabízet a organizovat zážitkové, pobytové akce v přírodě. Tyto akce se konaly ve velmi drsných přírodních podmínkách a měly za cíl podpořit úsilí o pozitivní změny chování a stylu života u mládeže a posílit jejich odpovědnost nejen za sebe, ale i za druhé. Měly jedince naučit poznat vlastní sílu, slabost a potřeby a dále naučit se toleranci k potřebám a slabinám ostatních. Podobné typy programů jsou organizovány již i v České republice.<sup>36</sup>

Je mnoho možností, jak pracovat s mládeží a její rodinou. Jde jen o to, aby nabízenou pomoc lidé, kteří ji nejvíce potřebují chtěli využít.

---

<sup>35</sup> MENDEL, R.A. *Less hype, more help: Reducing juvenile crime*. 2000. s. 9 - 11

<sup>36</sup> MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 200 - 201



## PRAKTICKÁ ČÁST

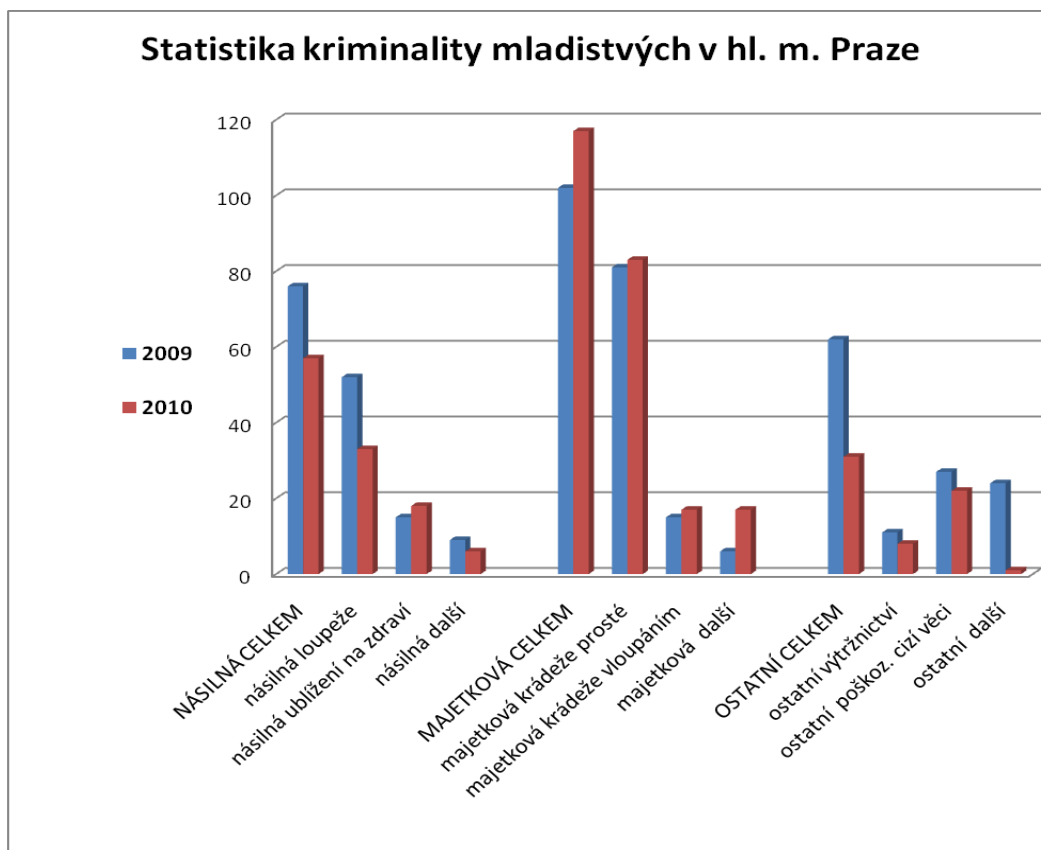
Tato část diplomové práce je zaměřena na stručné uvedení dvou příkladů kazuistik. Jedná se o kazuistiky týkající se nejčastějších druhů kriminality páchané mladistvými. V prvním případě se jedná o kazuistiku trestného činu krádeže, ve druhém případě o kazuistiku ublížení na zdraví a výtržnictví. Na uvedených případech budou prezentovány některé znaky, jež jsou specifické pro kriminalitu páchanou mládeží a postoj rodiny k trestné činnosti mladistvých. Všechny údaje, které jsou u obou případů uvedeny, byly získány studiem dokumentace.

Úvod této části obsahuje přehled nejvíce zastoupených trestných činů v jednotlivých kategoriích, které byly spáchány mladistvými na území hl. m. Prahy v letech 2009 a 2010.

tab. č. 1

	2009	2010
<b>NÁSILNÁ CELKEM</b>	<b>76</b>	<b>57</b>
násilná loupeže	52	33
násilná ublížení na zdraví	15	18
násilná další	9	6
<b>MAJETKOVÁ CELKEM</b>	<b>102</b>	<b>117</b>
majetková krádeže prosté	81	83
majetková krádeže vloupáním	15	17
majetková další	6	17
<b>OSTATNÍ CELKEM</b>	<b>62</b>	<b>31</b>
ostatní výtržnictví	11	8
ostatní poškoz. cizí věci	27	22
ostatní další	24	1

graf. č. 4



## Případové studie:

### Případ č. 1 - Viktor

Viktor spáchal provinění krádeže dle § 205 odst. 1b) a odst. 3 trestního zákona tím, že si přisvojil cizí věc tak, že se jí zmocnil; čin spáchal vloupáním a uvedeným činem způsobil škodu ve výši 600.000,- Kč a dále provinění nedovolené ozbrojování dle § 279 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. tím, že bez povolení sobě opatřil střelnou zbraň a byl obvodním státním zastupitelstvím pro tuto provinění obžalován.

### osobní anamnéza:

Mladistvý Viktor (16 let) vyrůstá v úplné rodině. Nyní studuje Střední školu v oboru kuchař – číšník, kterou si vybral sám. Trvale žije s rodiči v Brně (byt velikosti 3+1). Viktor je adoptován, o čemž údajně neví, adopce je nezrušitelná. Mladistvý byl adoptován ve věku dvou a půl let. Výchovu hodnotí jako spravedlivou. Doma rodičům pomáhá – uklízí, myje nádobí, luxuje. Rodiče kladou důraz na učení.

Perinatální anamnéza není známa. V době adopce se projevoval přiměřeně věku, vážně nestonal, neměl žádné úrazy, vývoj normální. V bezvědomí nebyl. V dětství měl alergii na čokoládu. Jako malé dítě byl klidný, přiměřeně temperamentní, netoužil po mazlení. Vůči starší sestře vyhraněný – citově chladný.

Viktor navštěvoval mateřskou školu, ve které, myslí si, že se dobře adaptoval, od 6 let chodil do základní školy. Ve škole prospěch vždy průměrný, až podprůměrný. Z chování měl vždy dobrou známku, ale přiznává, že měl párkrát poznámku - nenosil požadované věci, nepracoval, rušil při výuce, provokoval, nenosil žákovskou knížku... Otec se domnívá, že jeho chování ve škole spíše tolerovali, jelikož otec byl třídním důvěrníkem. Mladistvý nikdy nebyl agresivní, je kamarádský. I když byl motivován finančně, učení ho nebavilo.

Má naplněn volný čas – v dětství hrál florbal, dva roky fotbal, potom ping-pong, nyní už několik let hraje tenis – baví ho to. S kamarády chodí ven, je s nimi tak maximálně dvě hodiny. O víkendech jezdí s rodiči na chalupu.

Viktor pravidelně od rodičů dostával kapesné - 50 Kč týdně, nyní už ho nedostává. Peníze rodičům krade již několik let, byl za to

několikrát tělesně trestán nebo měl zákaz chodit ven („zaracha“). Spolužákům ve škole za ukradené peníze kupuje mobily, trávu, dává jim peníze.

Viktor byl několikrát s matkou u psychologky. Poprvé ve věku 8 let. Ptali se ho na sourozence a na rodiče, on neví, proč tam byl. Dle sdělení matky to bylo z důvodu chování a školní psychologka řekla, že je hodný, že toto chlapci v jeho věku občas dělají. Na druhém stupni byli u jiného psychologa, ohledně synových krádeží. Psycholog řekl, že je takový a že se s tím nedá nic dělat. Naposledy se s dalším psychologem radila pouze matka, ten jí sdělil, že mladistvý musí být potrestaný. Nyní mu máma našla nějakou psychiatricku, za kterou byl 4x. Máma ho tam vždy odvezla. Aby řekl pravdu, k ničemu to nebylo. Léky nebral.

Abusus – Viktor kouří již 5 let, krabičku denně. Alkohol požívá, když je s kamarády. Dokáže vypít celou litrovou láhev vodky. Po alkoholu se cítí veselý, depresivní ani agresivní nebývá. Na záchytce nebyl. Z jiných návykových látek kouří trávu, s tím začal asi před rokem. Jednou vyzkoušel pervitin, bylo mu potom špatně, už to znovu nezkusil. Gambling nehraje.

Viktor nemá žádnou přítelkyni, pohlavní styk do současné doby neměl. Pohlavní zneužívání nezažil.

#### rodinná anamnéza:

Matce je 55 let. Její zdravotní stav je dobrý. Je v domácnosti. Mladistvý nezná vzdělání své matky (pozn. matka má středoškolské vzdělání). Matka byla na mladistvého vždy hodná, pouze když ji naštvál, tak se zlobila. Matku má rád, ale neví jak jí to dokázat. Nyní vztahy nejsou moc dobré, toto trvá cca 14 dní. Matka nikdy

nebyla psychiatricky léčena, nemá problémy s alkoholem, trestaná nebyla.

Otcí je 57 let. Jeho zdravotní stav je dobrý. Je podnikatel. Otec je na mladistvého hodný pokud ho nerozzlobí. Otce má rád. Vztahy mezi nimi vyplývají „podle situace“. Otec nikdy nebyl psychiatricky léčen, nemá problémy s alkoholem, trestán nebyl.

Viktor má jednoho sourozence, sestru, které je 25 let. Sestra je zdravotně handicapována. (Jedná se o vlastní dceru rodičů). Absolvovala speciální školu, nyní již pracuje. Mají společný jeden pokoj.

Mladistvý neví o nikom ze širšího příbuzenstva, kdo by byl léčen pro duševní nemoc, spáchal sebevraždu, byl podivín, byl léčený pro alkoholismus, nebo byl trestán.

Rodina je ekonomicky nadprůměrně zajištěna.

Dle rodičů je Viktor kamarádský, tíhne ke starším klukům. Často slibuje, ale sliby nikdy nesplní. Jako malé dítě byl nápadně chladný, neprojevoval účast s postižením sestry, ta se ho ale vždy zastávala. Rodiče jsou si vědomi, že jim Viktor od malička bere peníze. Pokoušeli se to s ním rozumně probrat, opakovaně mu věřili a dávali mu to najevo. O jeho chování nechtěli dříve nikde mluvit, aby to se synem nešlo dál. Doma byl vždy hodný, pomáhal matce i na chalupě. V souvislosti s poslední událostí podali rodiče návrh na předběžné opatření.

#### anamnéza činu:

Viktor přiznává, že od malička bere rodičům peníze. Poprvé když byl ve školce. Rodiče o tom věděli. Rodičům bral peníze z peněženky, byly to i tisícovky. Rodiči byl za to trestán buď zákazem vycházek nebo dostal výprask. Kromě rodičů ukradl

jednou peníze kamarádovi. Peníze dával kamarádům a kupoval drogy i pro ně. Byl by zvědavý, zda by to pro něj udělali kamarádi také.

K případu, pro který je nyní obviněn, uvedl, že se pohádal s matkou na chalupě, protože u něj našla marihuanu a utekl. Dva dny se toulal a potom si chtěl jít domů pro nějaké věci. U dveří zjistil, že je vyměněný zámek. Zavolal si zámečníka, aby mu byt otevřel. Doma otevřel trezor (kód znal už předem) a vzal finanční hotovost, nějaké šperky a zbraň. Tu chtěl pouze na obranu. Šel do hotelu, kde se ubytoval. Byl tam dva dny, než ho našla policie. Za peníze si koupil jídlo, oblečení, cigarety a marihuanu. Šperky mu ukradl starší kamarád. Tomu také dal zbraň, aby se jí zbavil, protože se dozvěděl, že ho hledá policie.

#### psychiatrický závěr:

Viktor má světle hnědé vlasy, kratší, rovné. Oči velké, zelené. Úzké rty. Nejsou vidět žádné nápadnosti. Mladík přišel k vyšetření v doprovodu rodičů, čistě a slušně upravený. V chování je vysoká hladina úzkosti, nejistoty, která působí celkovou inhibici. Řeč je přiměřeného tempa, hlasitosti, dobře srozumitelná. Mírně opoziční postoj. Psychomotorické tempo a vitalita mírně inhibovaná. Schopnost projevovat navenek svou přirozenost je redukována. Myšlení koherentní, bez bludných obsahů. Vnímání čisté. Sexuální vývoj je přiměřený věku. Intelektový vývoj je rovněž přiměřený věku. Je nezralý v emočním vývoji. Afektivita nevyvážená, emoce nezralé. Vázán na adoptivní rodiče. Je pravděpodobná heredita. Rovněž je možný vliv emoční nejistoty, kdy mladistvý obviněný o adopci ví a obě strany nejsou schopny o tom komunikovat. Osobnostně se Viktor vyvíjí disharmonicky s mechanismy

kompenzace sebehodnocení, vztahovými torzemi a výchovnými závadami. V době páchání provinění mladistvý netrpěl duševní chorobou v pravém slova smyslu. Nepodařilo se zjistit, zda tuto činnost páchal pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky. Mladistvý byl schopen v době páchání provinění rozpoznat nebezpečnost svého jednání.

komentář:

V tomto případě byl spáchán nejčastěji zastoupený trestný čin v oblasti majetkové kriminality a to krádež dle § 205 zákona č. 40/2009. Jako netypická se pro tento druh trestného činu jeví výše zcizené finanční částky. Rodina pachatele je ekonomicky zajištěna, úplná. Na jednání pachatele mělo vliv několik faktorů. Jednak výchova v rodině, která byla nedůsledná, nerežimová, spíše s ochrannými postoji. Je možné se domnívat, že v tomto případě mohla mít na výchovu vliv adopce, kdy rodiče nechtěli být neúměrně přísní. Dalším činitelem, který měl na tomto jednání podíl, byla porucha chování, která pravděpodobně zapříčinila „kupování“ si přátelských vztahů kradenými penězi. Třetí faktor, který ovlivnil jednání Viktora, byla zřejmě heredita, jak uvedla dětská psychiatrická ve znaleckém posudku. V tomto posudku byla také psychiatrickou diagnostikována porucha chování, avšak při prvotních vyšetřeních tato diagnóza nebyla zjištěna, přestože je zcela zřejmé, že uvedenou poruchou chlapce patrně trpěl již v době návštěvy školního psychiatra, na kterého se matka Viktora obrátila.

## Případ č. 2 - Pavel

Pavel spáchal provinění ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 trestního zákona tím, že jinému úmyslně ublížil na zdraví a dále provinění výtržnictví dle § 358 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. tím, že se dopustil veřejně a na místě veřejnosti přístupném výtržnosti zejména tím, že napadl jiného. Jmenovaný byl za tyto provinění již odsouzen k podmíněnému odnětí svobody.

### osobní anamnéza:

Pavel žije pouze s matkou v Plzni, v bytě 2+k.k. Rodiče jsou rozvedeni od tří let věku mladistvého. S otcem se nestýká. Nyní matka žije s přítelem (jmenovaný tvrdí, že spolu žijí 4 roky, bylo objektivně zjištěno, že je to pouze ½ roku). Vztah s přítelem matky je „v pohodě“.

Pavel je z prvního těhotenství, které bylo rizikové. Porod byl dlouhotrvající. Jmenovaný byl krátce v inkubátoru, kojen byl cca 1 měsíc. Déletrvající noční enuresa. Nebyl vážně nemocen, nebyl operován. Zjištěna LMD, nesoustředěnost, problémy s chováním. Neguje návštěvu psychiatra, hospitalizaci na psychiatrii či užívání nějakých léků (objektivně zjištěno, že Pavel navštěvoval psychiatra, bral léky a dále, že byl krátce hospitalizován na psychiatrii).

Pavel neví o nikom z příbuzenstva, kdo by byl léčen pro duševní nemoc, spáchal sebevraždu, byl podivínem, byl léčený pro alkoholismus nebo byl trestán.

Jmenovaný hodnotí výchovu jako dobrou. Asi 3x se stěhovali. Jeden čas bydleli společně s babičkou, dědou, strejdou. Tělesně byl trestán jako malý – pár pohlavků. Většinou kvůli škole. Rozumí si s každým.



Mladistvý navštěvoval mateřskou školu, poté chodil na základní školu v místě bydliště. V 6. třídě se přestěhovali a jmenovaný změnil školu. K současné škole Pavel sděluje, že chodí 1. rokem na střední odborné učiliště. (V době sdělení této informace již žákem této školy nebyl z důvodu, že neprospěl z jednoho předmětu a dále za chování. Pavel i matka o tom věděli a oba lhali.) Sděluje, že ve škole mu to nikdy moc nešlo. Snížené známky z chování přiznává, blíže se k tomu nevyjadřuje. (Dle sdělení školy zničil protipožární dveře a zcela zničil monitor počítače.) Pavel říká, že se spolužáky si rozumí, učitelé si na něj zasedli.

Pavel rád hraje fotbal, rád se dívá na extrémní sporty, freestyle motokros. Rád plave. Z hudby poslouchá slovenský hip hop. Na základní škole chodil na keramiku a na policejní sebeobranu.

Abusus – občas kouří cigarety. Alkohol nepije, občas si doma dá pivo. Nejvíce vypil dvě piva. Nemá zkušenosti s návykovými látkami. Gambling nehraje. Trestán nebyl.

V současné době má Pavel přítelkyni, chodí spolu cca půl roku. O sexuálních zkušenostech mluvit nechce. Sexuální zneužití v dětství nezažil.

#### rodinná anamnéza:

Matka 40 let, středoškolské vzdělání. V současné době pracuje jako prodavačka. Zdravotní stav – astma. Psychiatricky léčená nebyla, nepije, nekouří, trestaná nebyla.

O otci jmenovaný nic neví. Nemá k němu žádný vztah, nezná ho. Matka o něm nemluví.

S přítelem matky vychází dobře. Po škole chce dělat to, co dělá přítel matky. Přítel nepije, kouří.

Jmenovaný nemá sourozence.

Rodina nepobírá sociální dávky. Bližší údaje k jejich ekonomickému zajištění se nepodařilo zjistit.

Matka syna hodnotí jako uzavřeného, líného. Doma stále sedí u PC. Alkohol nepije, pouze někdy pivo k jídlu. Drogy nebere, nyní už ani nekouří. Kamarády má ještě z předchozího bydliště, soudí o nich, že jsou špatní. Doma matku poslouchá, není agresivní, pouze trochu impulsivní. Nepere se. Čin, pro který je Pavel obžalován se nestal, spolužák je opilec, vymyslel si to, aby z Pavla a z nich dostal nějaké peníze.

#### anamnéza činu:

Pavel šel na louku, kde se spolužáci a ostatní mladí lidé často scházeli. Ze začátku tam bylo hodně lidí, poté tam zůstal jen on, poškozený a jeden spolužák. Spolužák a poškozený začali pít krabicové víno. Pavel nepil. Jak byl poškozený opilý, tak se kolem Pavla stále motal a navážel se do něj, provokoval ho. Mladistvý do něj trochu strčil. Poté se spolu začali prát. Poškozený upadl na zem a Pavel do něj začal kopat. Po této rvačce poškozený odešel, na nic si nestěžoval. Tímto jednáním poškozenému způsobil poranění v oblasti levého ucha a tím i poškození sluchu, spojené s hnisavým zánětem. Z důvodu tohoto zranění poškozený nechodil cca 1 měsíc do školy.

#### psychiatrický závěr:

Pavel má tmavé, delší, vlnité vlasy. Hnědé oči, husté obočí. Velký nos a masité rty. Jmenovaný přichází v doprovodu své matky, včas. Má sebevědomé dominantní vystupování, známky dráždivosti až opozičního chování. Spolupracuje minimálně. Problémy s přizpůsobením a autoritou svědčí o poruše vývoje osobnosti.

Psychomotorické tempo a vitalita přiměřená. Pozornost nevyrovnaná. Myšlení koherentní, bez bludných obsahů. Vnímání čisté. Intelekt v pásmu průměru. Obviněný pochází z neúplné rodiny. Hyperkinetické poruchy chování se datují k školnímu věku, možná i předškolnímu. Diagnostikována byla porucha aktivity a pozornosti. Hospitalizace na psychiatrii, od 6. třídy docházel do školy pro děti se specifickými poruchami. Hyperkinetické poruchy chování později přechází v nesocializované poruchy chování. Osobnost se vyvíjí disharmonicky, nese známky emoční plochosti, disociality, zvýšené dráždivosti a agresivity, sníženého frustračního prahu. Snížené až absentující jsou pocity viny a poučení z chyb. Patrné jsou extrapunitivní tendence. Preferuje utilitární a materiální hodnoty. Mladistvý byl schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání. Mravní vyspělost je torzní, egocentricky orientovaná. Pavel má sklony k agresivitě vůči lidem i věcem. Nebylo zjištěno zda v době páchaní trestného činu byl pod vlivem alkoholu, či jiných návykových látek.

komentář:

Pavel spáchal trestný čin ublížení na zdraví, který je z kriminalistického hlediska řazen pod násilnou kriminalitu.

Pachatel vyrůstá v nestabilním rodinném prostředí, jsou zde patrné genetické vlivy rodičů (psychiatricky bylo zjištěno, že syn vykazuje některé specifické znaky po matce). Výchova v rodině byla nestabilní. Matka na syna výchovně nepůsobila, přestupky spáchané Pavlem ve škole nijak neřešila. Matka svádí chování svého syna na kamarády, kteří na něj mají špatný vliv. V dětství Pavla zaznamenána absence mužského vzoru v rodině.

Osobnost pachatele se vyvíjí disharmonicky, nese známky emoční plochosti, disociality, zvýšené dráždivosti a agresivity. Pavel netrpí pocitem viny za spáchaný čin. Naopak pachatel si vybral za „oběť“ slabší osobu, aby na ní mohl demonstrovat převahu síly. Sociálně bude jmenovaný opakovaně selhávat.

## ZÁVĚR

Diplomová práce se věnovala kriminalitě mládeže s návazností na socializační faktory. Cílem této práce bylo čtenáře stručně seznámit s nejčastějšími druhy kriminality páchané mladistvými a s faktory, které mohou jejich jednání ovlivňovat. Součástí této práce jsou i dvě případové studie.

V první části diplomové práce jsem se podrobně věnovala nejčastějším druhům juvenilní delikvence a jejím příčinám. Majetková kriminalita tvoří největší procento kriminality, kterou páchají mladiství. Patří sem všechny druhy krádeží, podvody a neoprávněné užívání cizí věci. Násilná kriminalita představuje nejzávažnější druh kriminálního jednání a tato trestná činnost bývá často doprovázena vysokým stupněm brutality a agresivity. Patří sem loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, nebezpečné vyhrožování a další. Pod ostatní kriminalitu řadíme např. sprejerství, výtržnictví, nedovolenou výrobu a držení psychotropních látek a jedů atd. Nejčastěji páchaným druhem trestné činnosti z této skupiny je poškozování cizí věci. První část diplomové práce je stručně doplněna kriminálními případy a dále statistickými údaji.

Druhá část diplomové práce se věnovala specifickým znakům kriminality mladistvých, které jsou dány jejich osobnostními rysy, hodnotovým žebříčkem a dále nedokonalostí přípravy před pácháním trestné činnosti. Dále jsou zde popsány osobnostní charakteristiky mladistvých pachatelů.

Na kriminalitu mladistvých působí několik faktorů. V této práci jsem uvedla faktory jako je vliv vrstevníků, vliv rodiny, vliv školy či médií. Vliv rodiny se jeví jako jeden z nejdůležitějších

faktorů ovlivňujících vývoj kriminálního chování mladistvých a proto je mu věnována třetí část diplomové práce.

V závěru teoretické části této práce jsem zmínila několik možností sociální práce s mladistvými delikventy a jejich rodiči. Jedná se především o programy probační služby, psychoterapeutické služby a práce s odsouzenými mladistvými. V této části jsem zmínila i dva příklady práce s mladistvými pachateli v zahraničí.

V praktické části práce byly popsány dva příklady případové studie mladistvých pachatelů, jejichž kriminální jednání bylo ovlivněno rodinou, která nedokázala řádně plnit svou výchovnou funkci.

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

### monografie

BENES, M. Kriminální chování a socializace: korelace, nebo nahodilá vazba? In: *Mládež a sociální patologie*. Praha: 2006. ISBN 80-903541-3-0

BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 174 s. ISBN 978-80-7338-075-5

CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: MV ČR, 1998. 122 s.

JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0

JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7184-555-8

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouřa deprivantů: O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. Praha: Makropulos, 1996. 303 s. ISBN 80-901776-8-9

KUCHTA, J. et al. *Kriminologie 1. část*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 132 s. ISBN 80-210-0616-1

KUTÍNOVÁ, Z., WIEDENOVÁ, M. *Úvod do psychologie pedagogické a sociální*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. 88 s. ISBN 80-7083-550-8

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968. 383 s.

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2

MATOUŠEK, O., et al. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha: Portál, 1996. 87 s. ISBN 80-7178-064-2

MENDEL, R.A. *Less Hype, More Help: Reducing Juvenile Crime, What Works – and What Doesn't*. Washington, DC., 2000. 97 s.

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 104 s. ISBN 80-210-2511-5

MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Praha: Karolinum, 2001. 133 s. ISBN 80-246-0279-2

NAKONEČNÝ, M. *Základy sociální psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 344 s.



NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. 64 s. ISBN 80-86761-45-2

PIPEKOVÁ, J. et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6

RAUCHFLEISCH, U. *Doprovázení a terapie delikventů*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 2000. 88 s. ISBN 80-85834-83-9

REGOLI, R.M. *Delinquency in Society*. USA, 1994. ISBN 0-07-051333-3

SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie: Sociálně patologické jevy*. Liberec: Technická univerzita, 2001. 47 s. ISBN 80-7083-495-1

ÚTRATA, R. *Soudní psychiatrie*. Zprávy VUPs č. 45, Účelová publikace výzkumného ústavu psychiatrického. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický, 1979. 298 s. EČ ÚVTEI 73 142

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9

VEČERKA, K., et al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 130 s. ISBN 978-80-7338-079-3

VEČERKA, K., et al. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 132 s. ISBN 80-7338-033-1

VEČERKA, K., et al. *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 210 s. ISBN 80-86008-74-6

VOCILKA, M. *Vybrané statě z etopedie*. Most: Regionální středisko výchovy a vzdělávání, 1994. 91 s.

#### **časopisy, sborníky**

BENES, M. Kriminální chování a socializace: korelace, nebo nahodilá vazba? In: *Mládež a sociální patologie*. 2006. ISBN 80-903541-3-0

HOLAS, J., VEČERKA, K. Základní rysy delikvence mladistvých v ČR. *Kriminalistika*, 2007, roč. 40, č. 3, s. 185 – 196. ISSN 1210-9150

Violence & Youth: Psychology's Response. Volume 1: Summary Report of the American Psychological Association Commission on Violence and Youth. *American Psychological Association*, Washington, DC. 1993, 97 s.

#### **bakalářské a diplomové práce**

DUSILOVÁ, J. *Sociálně patologické jevy u mládeže*. Bakalářská práce. Liberec: Technická univerzita, 2009. 60 s. Vedoucí: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

#### **zákony**

*Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*. Sbírka zákonů, částka 11, 2009.

*Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Sbírka zákonů, částka 79, 2003.*

#### **internetové zdroje**

Policie ČR – *Kriminalita za období od 1.1.2010 – 31.12.2010.*

[online]. © 2010 [cit.2011-02-11]. URL:

<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>

Policista 6/2008 - *Kriminální sklony se skrývají v genech.* [online]. ©

2011 [cit. 2011-03-13]. URL:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2008/06/krimsklony.pdf>

Občanské sdružení ZMĚNA. [online]. © 2011 [cit. 2011-03-30].

<http://www.oszmena.cz>

## ANOTACE

Diplomová práce se věnuje problematice kriminality mládeže. V první části práce jsou popsány nejčastější druhy trestných činů páchaných mladistvými a je doplněna o kazuistiku a o některé statistické údaje. Specifické znaky kriminality mládeže jsou uvedeny v následující kapitole této práce. Třetí část práce je věnována faktorům, které mohou mít na juvenilní delikvenci vliv. Podrobněji pojednává o rodině jako stěžejním faktoru ovlivňujícím výskyt kriminality mladistvých. Další kapitola diplomové práce se věnuje možnostem sociální práce s mladistvými delikventy a jejich rodiči. Praktickou část diplomové práce tvoří dvě případové studie mladistvých pachatelů, kteří pocházejí z rozdílného rodinného prostředí.

**Klíčová slova:** mládež, kriminalita, trestný čin, specifické znaky, rodina, etiologie kriminality mladistvých

## **ABSTRACT:**

The objective of this diploma thesis is aimed at the problems of youth criminality. In the first part, the most frequent types of criminal acts of underage population are described, illustrated in exemplary cases and supported by relevant statistic data. Specific patterns of youth criminality are presented in the following chapter of the diploma thesis. The third part of the paper is focused on the factors which can become influential of occurrence of juvenile delinquency. The family is presented as the principal factor for potential occurrence of youth criminality. The following chapter of the diploma thesis deals with the possibilities of social work with youth delinquents and their parents. Finally, two case studies of juvenile perpetrators from different family backgrounds are presented in the practical part of the diploma thesis.

**Key words:** youth, crime, criminal act, specific patterns of youth criminality, family, etiology of youth criminality

## **BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE**

**Jméno a příjmení autorky:** Bc. Jolana Dusilová

**Studijní program:** Sociální politika a sociální práce

**Studijní obor:** Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

**Název práce:** Kriminalita mládeže

**Počet stran:** 79

**Celkový počet stran příloh:** 0

**Počet titulů české literatury a pramenů:** 31

**Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:** 3

**Počet internetových odkazů:** 3

**Vedoucí práce:** doc. PhDr. Jaroslav Koťa

**Rok dokončení práce:** 2011



**Posudek vedoucího diplomové práce  
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Jolana Dusilová  
Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii  
Název práce: Kriminalita mladistvých  
Vedoucí\* práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

**Technické parametry práce:**

Počet stránek textu (bez příloh): 79  
Počet stránek příloh: 0  
Počet titulů v seznamu literatury: 37

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

**Výběr tématu**

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

**Formální zpracování**

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

**Metody práce**

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

**Obsahová kritéria a přínos práce**

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

\*\* 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a



Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké jsou uváděné příčiny kriminality mladistvých? Jakou roli může sehrát v této kriminalitě vhodná intervence sociálního kurátora? Jaké jsou možnosti probační služby? Jakým způsobem by měla být vedena práce s rodinou mladistvého pachatele?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):


Diplomová práce se zabývá kriminalitou mladistvých, jejich formami, specifickými znaky a etiologií. Kapitola je věnována i práci s mladistvými delikventy a s jejich rodiči. Autorka do textu vložila řadu informací a zpráv z praxe, opírala se i o vlastní bohaté zkušenosti z práce s mladistvými pachateli. Pečlivě zpracovaná teoretická část je doplněna praktickou kapitolou, která obsahuje dvě vybrané kasuistické studie mladistvých pachatelů – jeden se dopouštěl krádeží, druhý se zabýval násilnou trestnou činností. Oba uvedené případy obsahují poukazy na genetickou závislost.

Text splňuje požadavky kladené na diplomové práce, lze jej doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 17.2.2011

  
doc. PhDr. Jaroslav Kořta

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce  
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Jolana Dusilová

Obor studia: Soc. politika a soc. práce/Soc. pr. se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Kriminalita mládeže

oponent práce: dr. Jan Toman

**Technické parametry práce:**

Počet stránek textu (bez příloh): 77

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 27/3/3

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

**Výběr tématu**

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

**Formální zpracování**

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

**Metody práce**

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

**Obsahová kritéria a přínos práce**

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

\*\* 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost  
výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce  
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jaký je vývoj kriminality mladistvých v ČR v posledních letech?
2. Jaký je názor autorky na snižování věkové hranice trestní odpovědnosti?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Téma práce je aktuální, přestože věčné. Porušování pravidel na úrovni trestního zákona je u mládeže stabilní jev ve všech společnostech. Jeho dynamika se mění pod tlakem společenských opatření, ale také kvalitou péče o rodinu, děti a mládež. Autorka, přestože zvolila styl populárně naučný až beletristický, přesvědčuje v práci, že se v problematice dobře orientuje, vnímá nezbytnost spojení teoretických poznatků s praxí. Jistým nedostatkem je nedůsledná práce se zdroji a bibliografickými odkazy. U citací často chybí vymezení uvozovkami (str. 16, 17, 19, 22, 23, 26 aj), u tabulek dat chybí uvedení zdroje, nebo i název (str. 57), zdroj dat není uveden ani u grafů (str. 10, 13, 58). Používán je odkaz na autory bez uvedení zdroje (str. 27), u zprostředkovaného textu (str. 46) není zřejmé, zda jde o citaci, překlad. Zdroj Benes... je uváděn v seznamu literatury mezi monografiemi i časopiseckými zdroji. Neobvyklé je užívání první osoby, ilustrativních „příběhů“ v rámečcích uvnitř textu bez dalšího komentáře. Za přednost považuji všeobecný přehled autorky o problematice a angažované, osobní sepejetí s praxí.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis:

10.5.2014

